

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a literární historie

Ondřej Spálovský

Historie a kontroverze mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marek Šmíd, PhD.

Praha 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

Bibliografická citace

Historie a kontroverze mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze: bakalářská práce / Ondřej Spálovský; vedoucí práce: doc. PhDr. Marek Šmíd, PhD. – Praha, 2020. – 52 s.

Historie a kontroverze mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze

Anotace

Na podzim roku 1648, téměř ke konci třicetileté války, okupovalo švédské vojsko pražskou Malou stranu a mířilo na Staré a Nové město. Nejslabším bodem obleženého města uzavřeného v hradbách byl Karlův most, střežený mariánskou legií - malou jednotkou obránců, složenou z nevyzvočených studentů, měšťanů a kupců. Tato domobrana čelila dvojnásobné přesile profesionálních vojáků. V těchto těžkých chvílích se Pražané obraceli k vyšší moci a zejména pak k Panně Marii, které v případě pomoci zaslíbili výstavbu sloupu s její sochou na Staroměstském náměstí. Slib byl dodržen a tím vznikla jedna z prvních staveb tohoto typu v Evropě.

Důvodem pozdějšího stržení sloupu byla Jiráskova interpretace této části dějin, jakožto doby temna a útlaku českého národa po Bílé hoře a vyobrazením sloupu jako oslavy této doby. Většina dnešní společnosti nemá ponětí o okolnostech vzniku či stržení sloupu, který byl jedním z nejkrásnějších barokních monumentů, který vlastní společnost zničila. Stejně jako jiné milníky českých dějin, i otázka mariánského sloupu rozdělila společnost na dva tábory, které si nekompromisně stojí za svým názorem.

Cílem mojí práce je najít relevantní zdroje o tehdejší době, důvodech vztyčení i stržení sloupu a názorových střetech v průběhu 20. a začátku 21. století v české společnosti. Dále pak tyto informace posoudit pokud možno objektivním pohledem na minulost a zvážit jejich přínos do dnešní doby.

Klíčová slova

mariánský sloup, Staroměstské náměstí, doba pobělohorská, obléhání Prahy, památková péče, rekonstrukce

The history and controversy of the Marian column on Prague's Old Town Square

Abstract

In the fall of 1648, nearly at the end of the Thirty Year's War, the Swedish army has been occupying Prague's Little Side and Castle and heading towards the Old Town. The weakest point of the defense was the Charles Bridge guarded by the so called Marian legion - a small unit of untrained students, townsmen and merchants facing professional army with double the size. During these harsh times these protectors praised the higher power, especially Virgin Mary for help, promising that they would erect a column with her statue on the Old town square. The promise was kept and one of the first monuments of this kind in Europe was built.

The reason of its later demolition was Jirásek's interpretation of that time. He described this period of history as an era of darkness and oppression of the Czech nation after the Battle of White Mountain. The column was considered a glorification of this specific period of time. Most of our society nowadays does not have a clue about the origin and the demolition of the column that once was one of the most beautiful baroque monuments. Just like many other times in our history, our nation has been divided into two sides defending their own opinion.

The aim of this thesis is to find relevant information about this period of time, about reasons that led to its erection and its fall and finally about the conflict of opposing ideas during 20th and early 21st century in the Czech society. Secondly, to make an objective assessment of these historical events and their contribution to society today.

Keywords

Marian column, Old Town square, the epoch after the Battle of White Mountain, Battle of Prague, historic preservation, reconstruction

Počet znaků (včetně mezer): 86 561

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu této práce, panu docentu doc. PhDr. Marku Šmídovi, PhD., za jeho pomoc, vstřícnost a ochotu.

Dále bych chtěl poděkovat panu Janu Bradnovi ze Společnosti pro obnovu mariánského sloupu na Staroměstském náměstí za jeho pomoc a poskytnutí materiálů, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Nakonec bych chtěl poděkovat Jonatanu Schneiderovi za podporu a pomoc během psaní této práce.

OBSAH

Úvod.....	7
1. Mariánský sloup na Staroměstském náměstí	9
1.1. Mariánský kult v českých zemích.....	9
1.2. Mariánské sloupy v Evropě.....	9
1.3. Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze.....	11
1.4. Mariánský sloup jako architektonický a náboženský protiklad	16
2. Historické pozadí vztyčení mariánského sloupu.....	17
2.1. 17. století v českých zemích.....	17
2.2. Bílá hora a rekatolizace.....	18
2.3. Obléhání Prahy Švédy.....	19
2.4. Vztyčení mariánského sloupu	21
2.5. Významné milníky mariánského sloupu mezi lety 1650 a 1918.....	22
3. Stržení mariánského sloupu	25
4. Obnovení mariánského sloupu na Staroměstského náměstí	31
4.1. Období první republiky	31
4.2. 2. světová válka.....	32
4.3. Poválečné období a sovětská okupace	32
4.4. Aktivity od roku 1989 do roku 2020.....	33
4.5. Rok 2020 a znovu vztyčení mariánského sloupu	36
5. Názorové střety v české společnosti	38
5.1. Důvod vztyčení sloupu.....	38
5.2. Symbolika soch mariánského sloupu	40
5.3. Nápis na sloupu.....	41
5.4. Vztyčení kopie mariánského sloupu na Staroměstském náměstí.....	42
Závěr	46
Seznam použité literatury a pramenů.....	48

ÚVOD

Mariánský sloup na Staroměstském náměstí byl předním dílem barokního sochařství v Čechách a bezesporu jednou z nejkontroverznějších tuzemských památek. Jeho unikát však nespočíval jenom v jeho umělecké hodnotě, ale také ve skutečnosti, že snad žádné jiné dílo z české historie nebylo předmětem tolika diskusí, sporů a vášní. Dá se říci, že je možná více historicko-politickou upomínkou, než uměleckým dílem.

Českou společnost dělil od doby svého vzniku až do současnosti na příznivce a odpůrce. Velmi málo zaznívají umírněné nebo nevyhraněné názory. Smíšené pocity zde však nevyvolává ani tak sloup samotný, jako spíše okolnosti jeho vzniku, důvody stržení a symbolika, která je mu přisuzována.

O mariánském sloupu bylo napsáno mnoho knih a bezpočet článků, fejetonů či komentářů. Bylo mu již přisuzováno tolik rozporných vlastností, ideologií a názorů, že je pro laika, (ale často i odborníka) velice obtížné v této problematice vyhledat fakta.

Pro svoji práci jsem jako metodu zvolil literární orientační rešerši, tedy hledání informací v relevantní literatuře za účelem poskytnutí přehledu o této problematice. Čerpal jsem z knih (nejstarší z nich z roku 1815, nejnovější pak z roku 2020), článků, které byly povětšinou psány za účelem obhajoby nebo kritiky a mohl jsem je tedy použít k ukázkám názorových rozdílů, relevantních internetových stránek, které se problematice dlouhodobě věnují, ale také z materiálů, které mi byly poskytnuty přímo sochařem Janem Bradnou ze Společnosti pro obnovu mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. Chtěl bych zde však zdůraznit, že cílem práce není stranit kterémukoliv aktérům v této kontroverzní otázce.

V této práci se nejprve věnuji popisu samotného pražského sloupu z uměleckého, historického a ikonografického hlediska spolu s odbočkou k mariánskému kultu a jiným sloupům tohoto zaměření. Další kapitola popisuje dobový kontext a důvody vzniku sloupu, dále pak stěžejní události s ním spojené. Další dvě kapitoly popisují jeho stržení a obnovení a poslední kapitola pak shrnuje základní argumenty jeho odpůrců a příznivců.

Cílem této práce je kompilace dostupných relevantních informací, jejich chronologické zasazení do dobového kontextu. Identifikace zásadních milníků sloupu

a jejich zasazení do širšího kontextu (historického, náboženského, uměleckého a společenského) pro lepší porozumění a případné odhalení mylných informací. Dalším cílem je pak pokud možno objektivní posouzení hlavních argumentů zastánců i odpůrců mariánského sloupu.

Důvodem zvoleného tématu je komplexnost problematiky, její historický i akademický přesah a v neposlední řadě i osobní zaujetí touto památkou.

Téma práce bylo zvoleno ještě před konečným usnesením Prahy o obnovení sloupu a dokončena byla několik měsíců po jeho vztyčení. Bylo tak možné do ní zahrnout i aktuální informace okolo dění v roce 2020.

1. MARIÁNSKÝ SLOUP NA STAROMĚSTSKÉM NÁMĚSTÍ

1.1. MARIÁNSKÝ KULT V ČESKÝCH ZEMÍCH

Panna Marie byla v průběhu české historie jak symbolem útěchy a dobra, tak především symbolem naděje. Proto do ní Češi vždy vkládali svá očekávání, své strachy a své díky. Již Cyril s Metodějem vybudovali podle legend první mariánskou kapli v Hostýně na místě původně pohanského obětiště¹. Jako první stavbu zasvěcenou Panně Marii je možné označit kostel, který nechal na Pražském hradě postavit kníže Bořivoj I. kolem roku 883.² Od 12. století byla úcta k Bohorodičce šířena cisterciáky, německými rytíři, augustiniány či žebravými řády. Mariánský kult zažil největší rozmach v době konfesijního absolutismu během protireformace, která obecně vzato nebyla nejšťastnějším obdobím českých dějin. Hlavními propagátory byli jezuité a karmelitáni. Je zde však důležité připomenout, že úcta k Panně Marii neznala hranic náboženských ani třídních. Modlitby k ní zaznívaly z úst katolíků i protestantů (mimo jiné i Mistra Jana Husa), chudých i bohatých, Čechů i Němců.

V době habsburské monarchie lze sledovat diverzifikaci typů náboženských památek vzhledem k jejich lokaci a stykům tamních obyvatel s okolím. Kupříkladu pro část monarchie, která byla v přímém kontaktu s osmanskou, říší byla typická úcta ke Svaté Trojici, zobrazované v podobě sochařských monumentů. Oproti tomu ta část království, která s ní v přímém kontaktu nebyla, se vyznačovala úctou k Panně Marii.³

1.2. MARIÁNSKÉ SLOUPY V EVROPĚ

Mariánský sloup na Staroměstském náměstí byl čtvrtým sloupem tohoto druhu v Evropě. První byl postaven roku 1614 v Římě, druhý 1638 v Mnichově a třetí 1647 ve Vídni, přičemž každý další vždy bral inspiraci ze sloupu předchozího.

Římský sloup Colonna della Pace byl vztyčen na náměstí Piazza Santa Maria Maggiore v roce 1614 s jasným odkazem na antiku a vytyčování zobrazené sochy nad ostatní, zde tedy Panny Marie na místo, které dříve zaujímali pouze císaři. Byl vztyčen

¹ https://www.hostyn.cz/historie/historie3_pout_mista.htm. Vyhledáno 2. 9. 2020.

² BRADNA 2018b.

³ NEJEDLÝ 2015, 228.

významným barokním architektem Carlem Madernem na žádost papeže Pavla V. Použil přitom poslední dochovaný sloup z Vespasiánova chrámu míru a bronzovou sochu Panny Marie od Guillaumea Berthélota a Orazia Censoreho.⁴

Mnichovský sloup byl vztyčen roku 1638 dle příslibu tamního kurfiřta Maxmiliána I. Wittelbašského, který slíbil, že když budou během války ušetřena města Mnichov a Landshut, postaví bohulibé dílo. Jiná verze zní, že důvodem byla morová epidemie a uchránění Mnichova před Švédy díky zaplacení výpalného.⁵ Sloup byl vysvěcen v den výročí bitvy na Bílé hoře, které se kurfiřt Maxmilián I. osobně účastnil. Byl vystaven z adnetského mramoru a nesl bronzovou sochu Panny Marie od Huberta Gerharda, která byla vytvořena již v roce 1598 na žádost vévody Viléma I. Právě před touto sochou Maxmilián I. po bitvě na Bílé hoře vykonal děkovnou pobožnost a z toho důvodu byla umístěna na vrcholu sloupu. O rok později byly sokly osazeny čtyřmi bronzovými heldenputti, vyobrazenými jak porážejí draka, lva, baziliška a hada. Symbolika odkazovala na výklad žalmu 90:13, jakožto porážku hladu, války, moru a hereze.⁶

Vídeňský sloup vystavěl roku 1647 Johann Jacob Pock na náměstí Am Hof, ale byl však roku 1667 převezen do rakouského Wernsteinu am Inn. V letech 1665 – 1667 vzniká nový bronzový sloup dle návrhu vídeňského architekta Ludovica Octavia Burnacinioho se sochami od Balthasara Herolda. Sloup byl vystaven z nařízení Ferdinanda III. jako vzpomínka na ohrožení Vídně Švédy v roce 1645.⁷ Prosebné procesí v té době přeneslo údajně zázračnou sochu Panny Marie ze Schottenkirche do dómu sv. Štěpána.

Mnichovský a vídeňský sloup byly oba postaveny ex voto jako poděkování Panně Marii za odvrácení švédských vojsk během války.⁸

Z architektonického hlediska byla tato díla vzorem pro trend barokního umění v 17. a 18. století. Objevovaly se nejen po celém území habsburské monarchie, ale také v dalších katolických zemích.

⁴ http://katolicka-kultura.sweb.cz/marianske_sloupy_v_cechach_a_na_morave/marianske_sloupy_v_cechach_a_na_morave.html. Vyhledáno 6. 5. 2020.

⁵ ŠRONĚK 2020, 197.

⁶ KALINA 2015, 261.

⁷ Tamtéž, 261.

⁸ Tamtéž, 262.

1.3. MARIÁNSKÝ SLOUP NA STAROMĚSTSKÉM NÁMĚSTÍ V PRAZE

1.3.1. Popis

Původní mariánský sloup dosahoval výšky 15,83 m od dlažby až po sochu Panny Marie a maximální šířka celé stavby byla 753 cm. Výška samotné sochy pak byla 210 cm. Ta byla usazena na 6 metrů vysokém dřívku, vytesaném z jednoho kusu pískovce. Vzhledem k ekonomické situaci byl použit český pískovec. Patka a sokl pod dřívkem pak nesly nápis (viz níže). Mezi čtyřmi nárožními hranoly se ve spodní části sloupu nacházel do všech stran otevřený prostor, kde byl uložen obraz Panny Marie Rynecké. Spodní část tvořil sokl ohraničený balustrádou z prahů, madel, nárožních a středových pilířů s kuželkami mezi nimi. Čtvercová plocha byla vyvýšena nad úroveň náměstí kolem dokola třemi řadami stupňů. Dole na čtyřech úhlech se nacházeli ozbrojení andělé přemáhající d'ábly, znázorňující vítězství pravdy a spravedlnosti nad bludy a neřestmi. Zatímco na vídeňském sloup měli andělé dětské postavy, pražští andělé byli postav dospělých. Zlo zde pak bylo zobrazeno lvem a drakem v lidských podobách. Toto zobrazení vychází z biblického zjevení sv. Jana knihy Žalmů. Andělé měli křídla z tepané mědi, stejně tak křídla draka pod sochou Panny Marie. Bendl se tímto řešením inspiroval sochami na Andělském hradě v Římě.⁹

Podle Jaroslava Hnátka je v tvorbě Bendla patrná jeho osobní zkušenost z bojů během obrany města, konkrétně ve fyzickém vyobrazení soubojů andělů s démony.¹⁰

Ikonograficky je sloup rozdělen do tří sfér – nebeské (Panna Marie), pozemské (andělé bojující se zlem) a vlastenecké (obraz Panny Marie Rynecké).¹¹

1.3.2. Jan Jiří Bendl

Za autora sochařské části sloupu je obecně označován Jan Jiří Bendl. Starší zdroje k němu přidávají i Arnošta Heideberga, Stanislava Goldschnecka a Abrahama Melberema.¹² Objevují se i teorie, že práce na sloupu byla svěřena jeho otci, Jiřímu Bendlovi, kterému měl Jan Jiří pouze pomáhat.¹³ Zatímco z hlediska sochařství

⁹ HNÁTEK 2018, 8.

¹⁰ Tamtéž, 8.

¹¹ MOLT 2008, 8.

¹² DLABAČ 1815, 15.

¹³ TEIGE/HERAIN 1908, 244.

informace máme, architektonický návrh a dispozice jsou od neznámého autora, pravděpodobně z císařských služeb.¹⁴

Je pravděpodobné, že Bendla k vybudování sloupu povolal právě sám císař Ferdinand III., jelikož bylo známo, že obdivoval mistrovo dílo již roku 1647 u sv. Václava na Zderaze, kde v té době stála Bendlem vytvořená kazatelna.¹⁵

Během pobytu v Itálii byl velmi ovlivněn antickým stylem, který pak byl patrný v jeho tvorbě. Mezi takové příklady patří jeho sochy Panny Marie Immaculaty. První se nacházela právě na mariánském sloupu na Staroměstském náměstí. Další dvě sochy vytvořil o několik let a návštěv Itálie později. Každá další socha byla důkazem jeho stále se rozvíjejícího barokního rukopisu. Bendlovi se tak povedlo přenést tehdejší světové umění do Čech, navíc za použití českých surovin. Většina italského sochařství používala mramor, který však byl v českých zemích málo dostupný. Sochař Petr Váňa dodává, že jelikož práce s pískovcem tupí nářadí, dal Bendl přednost práci s dlátem, které však zanechává specifické stopy. Tento fakt využil ve svůj prospěch a zakomponoval ho jako takzvanou hru stínu a světla.¹⁶

1.3.3. Socha Panny Marie

Panna Marie je ústředním bodem sloupu. Jak duchovně, tak architektonicky. Nacházela se na vrcholu pískovcového sloupu ve výšce zhruba 13 metrů. Vytesána byla z hrubozrnného pískovce z Kamenných Žehrovic. Tento materiál byl použit z důvodu nedostatku mramoru v povalečných českých zemích. Bylo tak mimoděk dokázáno, že pískovec je plnohodnotnou surovinou v barokním sochařství. Mramor byl nakonec na sloupu pouze imitován nátěrem červené olejové barvy. Celá socha byla pozlacená. Na soše je znát antický vliv na sochaře Bendla, který v letech 1938-40 žil v Itálii. Jedním z argumentů strany obhájců sloupu je i fakt, že vyobrazení Panny Marie je typem zobrazení *Immaculata*, což je zkrácený termín pro „*immaculata conceptio*“, neboli „*neposkvrněné početí*“, ne jako Panny Marie Vítězné. Je zde tedy důraz na smíření, ne na vítězství monarchie nad českými zeměmi, jak tvrdí jiní.¹⁷ Bohorodička má kolem hlavy tzv. gloriolu z dvanácti hvězd, údajně vytvořenou židovským konvertitou.

¹⁴ ŠORM/KRAJČA 1939, 33.

¹⁵ ŠRONĚK 2020, 200.

¹⁶ https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/praha-mariansky-sloop-prelomove-dilo-rozhovor-sochar-vana-zastupitelstvo.html. Vyhledáno 4. 4. 2020.

¹⁷ BRADNA/KAVIČKA 2008, 26.

Gloriola se později stala symbolem Evropské unie. Panna Marie Immaculata má z ikonografického hlediska několik typických rysů – oči zdvižené k nebesům, spjaté ruce, splývavý šat a rozpuštěné vlasy. Je zde také vyobrazena statně, ne étericky. Tvář je údajně vytvořena podle portrétu římské císařovny Livie.¹⁸

1.3.4. Obraz Panny Marie Rynecké

Brzy po vztyčení sloup na Staroměstském náměstí byl do jeho sanktuáře umístěn obraz Panny Marie Rynecké. Vznik tohoto obrazu je restaurátory a kunsthistoriky odhadován na rok 1410. Jeho motivem je Panna Marie, držící v náručí malého Ježíška. Důvodů pro jeho umístění do mariánského sloupu bylo několik. Tento obraz byl ústředním centrem mariánské úcty při švédském obléhání Prahy v roce 1648. Některé legendy tvrdí, že jej na krku nosil sám purkmistr pražský, Mikuláš František Turek ze Štrumfeldu a Rosenthalu.¹⁹ Dalším důvodem bylo právě nahrazení odstraněného Staroboleslavského palladia (viz níže).

Do nově vztyčené kopie mariánského sloupu byla umístěna kopie tohoto obrazu, kterou v roce 2009 zhotovil akademický malíř Radim Klouza.

1.3.5. Sousoší andělů a d'áblů

Zřejmě nejpalcivější část mariánského sloupu. Čtyři sochy umístěné na soklech u paty sloupu o velikostech 180, 165, 164 a 130 cm znázorňují souboj dobra se zlem. První socha zobrazuje anděla, který kopím přemáhá d'ábla v lidské podobě a představuje moudrost. Druhý anděl symbolizuje spravedlnost a je vyobrazen, jak velkým mečem poráží lva. Třetí socha má podobu anděla bojujícího s drakem a znázorňuje statečnost. Poslední socha představuje mírnost v podobě anděla, který d'ábla přemáhá s křížem v ruce. Symbolika soch zde odkazuje na Žalm 91,13: „*Po lvu a bazilišku choditi budeš, a pošlapáš lvíce i draka.*“ a na čtyři kardinální křesťanské ctnosti: moudrost, spravedlnost, mírnost a statečnost.²⁰

¹⁸ Tamtéž, 27.

¹⁹ HNÁTEK 2018, 11.

²⁰ Tamtéž, 8.

1.3.6. Gnómon a chronogram

Mariánský sloup plnil nejen funkci náboženskou, společenskou a estetickou. Jeho architektonické umístění bylo zvoleno účelově, aby plnil i funkci astronomickou, konkrétně funkci tzv. gnómonu neboli slunečních hodin. V době vztyčení sloupu nebyly tyto architektonické zajímavosti ničím neobvyklým. V Evropě si jich můžeme všimnout například v kostelech v Bologni, Florencii, Římě, Ženevě i nakonec v Praze ve věži Klementinské hvězdárny.

Úkolem tohoto konkrétního gnómonu bylo značit Pražanům pravé poledne. Sloužila k tomu vydlážděná čára, tzv. stezník, široká stejně jako mariánský sloup. V pravé poledne se tak stín sloupu překrýval s touto čarou a určoval kolemjdoucím čas.²¹ Původní stezník zůstal na Staroměstském náměstí zachován dodnes.

Nápis na spodní straně sloupu, který nechal vytesat císař Ferdinand III., měl také jiný účel, než pouze písemnou výpověď o sloupu a jeho fundátorovi. Sloužil jako chronogram, tedy nápis, ve kterém součet písmen, která mají význam římských číslic, udává datum, které se k danému předmětu vztahuje. Nápis na sloupu vypadal takto:

„VÍrgĭni genĭtrĪCĪ sĭne orĭgĭnĭs Labe ConCeptae propVgnatae et LĪberatae Vrbĭs ergo Caesar pĪVs et ĪVstVs hanC statVaM ponĭt.“

Součet zde dává číslici 1650, tedy rok postavení sloupu.²²

1.3.7. Umístění

Poté, co bylo vybudování sloupu schváleno, začalo se hledat místo, kde bude tento monument stát. Jednou z možností byla podle vídeňského modelu varianta postavit sloup před jezuitským kostelem, chrámem sv. Salvátora. Byl sepsán i dokument, který popisoval dvanáct důvodů a tři argumenty, proč by mariánský sloup měl stát právě na tomto místě. Jeho autor (jezuita) však není znám.²³ Jak je již zřejmé, rozhodnutí, kde bude sloup stát, bylo čistě na císaři.

²¹ ŠORM 1922, 64.

²² TEIGE/HERAIN 1908, 242.

²³ ŠRONĚK 2020, 201.

Staroměstské náměstí nebylo vybráno náhodou. Zaprvé šlo o veřejné a hodně frekventované místo a za druhé se zde odehrálo mnoho symbolických bojů mezi katolíky a protestanty. Jak tvrdí historik Vít Vlnas, státní moc zde okázale manifestovala svou autoritu.²⁴ Prvním místem těchto střetů byl kostel Panny Marie před Týnem, jenž byl sídlem církve utrakvistů. Po bitvě na Bílé hoře zde postupně došlo k ničení náhrobků jejích představitelů, odstranění jejích symbolu – kalichů, z průčelí kostela či ničení sochy Jiřího z Poděbrad. V průčelí byla místo kalichu roku 1626 umístěna socha Panny Marie, což je bráno jako určitý počátek rekatolizace prostoru Staroměstského náměstí.²⁵ Zřejmě nejznámější pobělohorskou demonstrací katolické převahy byla veřejná poprava vůdců stavovského povstání v roce 1621.

1.3.8. Staroboleslavské palladium

Jednalo se o kovový reliéf s podobným vyobrazením, jako na obraze Panny Marie Rynecké, tedy Pannou Marií s Ježíškem v náručí. Dle legend měla tento reliéf získat sv. Ludmila od sv. Metoděje a měl být zhotoven z tzv. korintské mědi – slitiny kovů roztavených při požáru Korintu.²⁶ Tento reliéf byl dle tradice již od středověku uchováván v kostele Panny Marie na Staré Boleslavi.²⁷

V roce 1632 bylo palladium uloupeno saskými vojáky a plukovníkem Vavřincem z Hoffkirchu potupně vystaveno na Staroměstském náměstí na pranýři naproti šibenici. Staroboleslavské palladium tak bylo zneužito k manifestaci vládnoucí moci na nejexponovanějším místě té doby, tedy na Staroměstském náměstí. Odehrávaly se zde popravy, byly zde vystavovány a haněny duchovní symboly. V roce 1631 byla odstraněna šibenice, na které byla napsána jména popravených pánů stavovského odboje a pietně pohřbeny jejich hlavy.²⁸ Palladium bylo poté odvezeno jako válečná kořist a o několik let později vykoupeno zpět. Navráceno do Boleslavi bylo v roce 1638 za přítomnosti císaře i arcibiskupa.

²⁴ VLNAS 2015, 219.

²⁵ Tamtéž, 220.

²⁶ RYNEŠ 1948, 98.

²⁷ Tamtéž, 40.

²⁸ VLNAS 2015, 220.

Během dalších let bylo palladium před uloupením či poškozením střídavě uschováváno v Praze a Vídni, než bylo po válce na stálo uloženo v Boleslavi.²⁹

Premonstrát Strahovského kláštera Jan Ferrarius osobně napsal císaři, že ponížení palladia je možné odčinit pouze zbudováním sloupu podobného jako ve Vídni, a to právě na stejném místě, tedy na Staroměstském náměstí.³⁰

1.4. MARIÁNSKÝ SLOUP JAKO ARCHITEKTONICKÝ A NÁBOŽENSKÝ PROTIKLAD

Je známo, že pomník Mistra Jana Husa, který byl na Staroměstském náměstí zhotoven v roce 1915, byl jakýmsi architektonickým a náboženským vyvážením mariánského sloupu. Jeho autor, Ladislav Šaloun, jej koncipoval jako horizontálu k vertikále, tudíž po stržení sloupu zůstal Husův pomník bez svého protikladu. Socha Jana Husa byla navíc situována tak, aby Mistr hleděl směrem k Panně Marii.³¹

²⁹ RYNEŠ 1948.

³⁰ ŠRONĚK 2020, 206.

³¹ VLNAS 2015, 225.

2. HISTORICKÉ POZADÍ VZTYČENÍ MARIÁNSKÉHO SLOUPU

2.1. 17. STOLETÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Mariánský sloup byl na Staroměstském náměstí v Praze slavnostně vztyčen roku 1650. Pro lepší pochopení kontextu této doby a tohoto aktu je však zapotřebí se vrátit v čase zpět. České země byly začátkem 17. století pod nadvládou Habsburků, konkrétně Rudolfa II. Za jeho vlády panovala náboženská svoboda a velký kulturní rozkvět. Situace mezi českými stavy však byla již od Rudolfova předchůdce Ferdinanda I. velice napjatá. Hlavním politickým tématem bylo stupňující se napětí mezi českými stavy a králem. Nešlo však pouze o tento konflikt. Roztržky probíhaly i mezi stavy samotnými, a to sice mezi jejich katolickou a nekatolickou částí. Rudolf II. se v této situaci snažil ubránit svoji korunu vůči svému mladšímu bratrovi Matyášovi. České stavy donutily Rudolfa II. podepsat tzv. Majestát, který zajišťoval náboženskou svobodu. Dosáhly toho tak, že slíbily podporu jemu a ne jeho Matyášovi. Rudolf II. tohoto ústupku však později litoval a porušil dohodu, podle které si s bratrem rozdělili území, což ho stálo korunu.³²

České stavy se snažily omezit moc vládnoucího panovníka po vzoru Spojené provincie nizozemské, což by de facto znamenalo, že každý stát takové konfederace by vládnul sám za sebe. Po Rudolfově abdikaci české stavy podpořily nástup jeho bratra Matyáše, který stavům přislíbil dodržení Majestátu. Ještě za jeho života byl českými stavy přijat za jeho nástupce Ferdinand II. Štýrský, který byl dosazen na základě Oňatovy smlouvy z roku 1617, jelikož ani Rudolf, ani Matyáš neměli žádné potomky. Stavy se přikláněly k Ferdinandovi opět díky příslibu dodržení Majestátu. Dokázaly tak znovu využít rozbroje v Habsburském rodu ke svému prospěchu.³³ Později však docházelo k čím dál větším neshodám kvůli nedodržování Majestátu a omezování pravomocí stavů. Na obou stranách také začalo docházet k čím dál větší radikalizaci. Vyústěním konfliktů byla pražská defenestrace roku 1618, která je považována za oficiální začátek českého stavovského povstání a tím i třicetileté války. Roku 1619 byla generálním sněmem v Praze vyhlášena nová ústava, která mimo jiné zbavovala

³² NOVÁK 1935, 82-84.

³³ MUNZAR 2014, 29-40.

Fridricha II. české koruny a místo něho byl králem zvolen Fridrich Falcký. Během dalšího roku však začaly stavovské síly slábnout a habsburská strana naproti tomu získávala přesilu.

2.2. BÍLÁ HORA A REKATOLIZACE

Vyústěním stavovského povstání a počátkem třicetileté války pak byla bitva na Bílé hoře, která se uskutečnila 8. listopadu 1620, a kde bylo vojsko českých stavů drtivě poraženo katolickými armádami. Následovalo mnoho opatření a událostí, díky kterým je tato epocha označována jako doba temna.³⁴ Dle studie Miksové³⁵ se však někteří historici vyhýbají takovému jednostrannému popisu této etapy dějin v českých zemích. Jedná se podle nich o náhled z doby českého obrozenectví z 19. století. Nelze zpochybňovat utrpení a škody napáchané válkou a násilnou rekatolizací, ale nemůžeme však na celých 300 let pohlížet jen touto optikou, aniž bychom zmínili i jiné úhly pohledu. Obecně záleží na tom, z jaké perspektivy se historici i spisovatelé na toto období dívali. Z hlediska českého jazyka, násilné rekatolizace nebo pálení knih jde jistě o dobu úpadku. Z hlediska barokního umění, řemeslné výroby a obchodu můžeme naopak mluvit o rozkvětu. Jako příklad toho, že pobělohorské období nebylo ve všech aspektech „temné“, uvádí, že v tehdy založené Orientální obchodní společnosti, založené Habsburky, platilo, že zaměstnaným cizincům, kteří nebyli katolického vyznání, byla deklarována náboženská svoboda.³⁶

Císař Ferdinand II. započal, podnícen španělskou stranou a duchovními u jeho dvora, s konfiskacemi majetku osob spojených s povstáním a uprchlíků, kteří odcházeli do okolních protestantských zemí. Zhruba půl roku po bitvě na Bílé hoře byli veřejně a hanebně popraveni vůdci stavovského povstání. Co se náboženství týče, v roce 1627 bylo v Česku a na Moravě vyhlášeno Obnovené řízené zemské – dokument, který krom jiného ustanovil českou korunu dědičnou pro habsburský rod a dále také katolické náboženství za jediné povolené vyznání v českých zemích.³⁷ Ačkoliv byla roku 1632 vyhlášena amnestie, represivní opatření se dále stupňovala, a to jak vůči nekatolíkům, tak i katolíkům, kteří měli jakoukoliv, ať už přímou či nepřímou spojitost s účastníky povstání. Díky těmto opatřením samozřejmě také rostl majetek mocných katolických

³⁴ Tento termín byl (zřejmě ne zcela právem) zpopularizován románem *Temno* od Aloise Jiráska.

³⁵ MIKSOVÁ 2012, 39-45.

³⁶ Tamtéž, s. 39.

³⁷ MATĚJEK 1990, 327-336.

rodů, jako například Lichtenštejnů, Lobkoviců, rodin nechvalně proslulých obětí pražské defenestrace, Slavatů a Martiniců, a v neposlední řadě i českého feudála Albrechta z Valdštejna. Tato opatření měla na české země možná více devastující dopad, než válka samotná. Pozvolným návratem některých exulantů a podpisem pražského míru v roce 1635 se napětí mezi stavy a císařem začalo mírnit. Následovník trůnu, Ferdinand III., byl navíc v otázkách náboženských mnohem smířlivější, než jeho otec.³⁸

2.3. OBLÉHÁNÍ PRAHY ŠVÉDY

Mnoho bitev třicetileté války se odehrálo přímo na území hlavního města. Mezi ně patřila i poslední bitva, a to mezi Pražany a švédským vojskem pod vedením Hanse Christoffa Königsmarcka. Tento vojevůdce se před koncem války na rozkaz svého velitele Carla Gustava Wrangela oddělil od hlavního proudu švédských vojsk a vydal směrem ku Praze, jelikož se doslechl o slabinách v jejím opevnění. Velkou zásluhu na úspěšném vniknutí švédských vojsk za hradby Prahy měl i Arnošt Ottowaldský, bývalý podplukovník císařského vojska. Během služby byl raněn, a proto se odebral do ústraní k Chebu. Poté, co bylo i jeho útočiště Švédy vypleněno, se chtěl znovu přidat k vojsku ve Vídni, zde byl ale odmítnut. Zneuznaný Ottowaldský se cítil natolik ponížen, že se rozhodl velmi zákeřně pomstít. Již dříve měl možnost si pečlivě prohlédnout pražské opevnění se všemi jeho slabinami a nedostatky. Jeho pomsta spočívala v tom, že se rozhodl přejít na stranu Švédů, kde byl díky svým informacím o Praze přijat. Navrhl Königsmarckovi pomoc při dobytí Prahy za podmínky, že se bude moci účastnit přímo z první linie. Königsmarckovi se tento nápad přímo hodil do jeho plánu. Sám totiž podniknul lest, když předtím navezl svá vojska k hradu Loket a nechal po zemi rozhlásit, že tuto pevnost za každou cenu dobije. Mezitím svoji pozornost však upřel právě na Prahu, o jejímž bohatství se vědělo po celé Evropě. Nadšený Ottowaldovým plánem tedy Königsmarck vyrazil k Praze, připravený obsadit Strahov, Hradčany a pokračovat Malou Stranou do Starého a Nového města. Díky momentu překvapení a zaskočení stráží v nočních hodinách se mu podařilo snadno dobít vše podle plánu až po Malou stranu. Snadný průchod městem nechával vojsku plno času na plnění a rabování. Během bojů na Hradčanech a Malé straně však mnozí Pražané uprchli přes

³⁸ MUNZAR 2014, 29-40.

Karlův Most a zburcovali své spolu usedlíky k obraně. Königsmarck, který mezitím nechával své muže získávat válečnou kořist, si povšimnul, že na druhém břehu Prahy se již obyvatelé zmobilizovali a nakázal svým mužům, aby ihned zabrali obě mostecké věže. To se však díky duchapřítomnosti Pražanů nestalo. Jedním z nich byl i Jiří Plachý-Ferus, jezuita a profesor biblistiky na vysokém učení Pražském. Rychle upozornil strážce, aby uzavřeli mosteckou bránu a podnítil Pražany, aby obsadili i Střelecký ostrov (toho času zvaný Malé Benátky) a neumožnili Švédům učinit tak dříve.³⁹ Obléhání Prahy trvalo od 25. července až do 1. listopadu 1648, zatímco Vestfálský mír byl uzavřen již 24. října. Príměří v Praze pak bylo podepsáno až 29. listopadu.⁴⁰

Úspěch Pražanů při obléhání byl významný v mnoha ohledech. Klíčovou byla nepochybně schopnost obyvatel rychle se sjednotit a zmobilizovat k obraně. Sjednocení proti společnému nepříteli způsobilo to, že občané neřešili třídní příslušnost, ani náboženské rozdíly. Na barikádách zde stáli jak měšťané a šlechta, tak studenti, duchovní či obyčejní obyvatelé schopní boje. K obleženým se také přidal významný počet židovských spoluobčanů, kteří kromě válčení sloužili také jako hasiči. Díky jejich zásluhám se židovské menšině dostalo mnohých privilegií ze strany císařského dvora. Nejednalo se však o jakkoliv zásadní úlevy, jelikož Židům se dříve mnohých poct nedostávalo.⁴¹

Právě během obrany Prahy vznikla i tzv. mariánská legie, tvořená z nevyycvičených měšťanů, řemeslníků a studentů Univerzity Karlovy, kteří se modlili k Panně Marii za pomoc a ochranu před nepřitelem. Existenci mariánské družiny dokládá Vítězslav Horyna, český spisovatel a člen spolku Orel. Právě tato legie stála u zrodu myšlenky vztyčit Panně Marii sloup jako výraz poděkování.⁴²

Jan Norbert Zatočil z Levenbruku píše ve spisu o obraně Prahy, že po těžkých bojích byla mnohými spatřena postava krásné ženy, která se vznášela a pláštěm svým přikrývala utlačované.⁴³ Naopak Švédí vypovídali o postavě „čarodějnice v modrém plášti“, která chytala jejich granáty a házela je zpět proti nim.⁴⁴

³⁹ DOSTÁL 1877, 27.

⁴⁰ KAČER 2017.

⁴¹ DOSTÁL 1877, 67-68.

⁴² HORYNA 1947, 12.

⁴³ VLNAS 2020, 31.

⁴⁴ Tamtéž, 31.

Roku 1649 byl na paměť obrany Prahy zhotoven oltář v chrámu Matky Boží před Týnem. Další upomínkou je pamětní deska ze sliveneckého mramoru na západní straně staroměstské mostecké věže, která byla roku 1648 zasažena kanónem, a přímo u ní byl zastaven první nápor švédských vojsk.⁴⁵

2.4. VZTYČENÍ MARIÁNSKÉHO SLOUPU

Základní kámen sloupu byl položen 26. dubna 1650 nejvyšším hofmistrem českého království Bernardem Ignácem Janem z Martinic, uměleckým řezbářem Dionysiem Miseronim a několika zástupci pražské radnice. Samotné práce pak započaly 23. května téhož roku. V září byly na Staroměstské náměstí dovezeny velké kusy žehrovičského pískovce, ze kterých byly přímo zde tesány jednotlivé části sloupu. Po dokončení sloupu byla na jeho vrchol v září 1650 vysazena socha Panny Marie neposkvrněné.⁴⁶

K posvěcení sloupu došlo až od dva roky později, a to 13. července 1652, kdy přijel do Prahy sám císař Ferdinand III. spolu se svým synem Ferdinandem IV. Světitelem byl tehdejší pražský biskup Arnošt Vojtěch hrabě Harrach. Zajímavostí je, že právě Harrach byl během obléhání Prahy jedním ze zajatců Švédů, kteří za něho požadovali výkupné 15 000 tolarů. Svědčí o tom i latinský nápis na oltáři sv. Anny v chrámu sv. Víta na Hradčanech: *„Roku od narození Kristova 1648 před svátkem sv. Anny, v noci a za svítání, udál se neočekávaný vpád Švédů do obce Pražské skrz hradby u blízkého kláštera ctihodných kapucínů, a strahovskou branou. Menší město a královský jsou osazeny, nejpřednější páni ze šlechty zjímáni, a s nimi i Jeho Eminenci, kníže arcibiskup Pražský, pan Arnošt Vojtěch, kardinál Harrach...“*⁴⁷

Zajímavostí je málo známá korespondence mezi kardinálem Harrachem a římským agentem Barsottim ohledně vídeňského a pražského sloupu. Barsotti zde vysvětluje, že papež byl znepokojen zprávami o stavbách těchto sloupů. Důvodem bylo, že papež nechtěl, aby se jakékoliv pobožnosti konaly mimo kostely. Nevadil mu tedy sloup jako takový, ale to, že by sloužil k průvodům, pobožnostem a dalším věcem, které má dělat

⁴⁵ DOSTÁL 1877, 27.

⁴⁶ BRADNA/KAVIČKA 2008, 7.

⁴⁷ DOSTÁL 1877, 19.

církev, ne vladař. Papež zde byl tedy zcela jasně znepokojen tím, jak císař nakládá s věcmi, které byly vždy výsadou církve.⁴⁸

Nebyl to ale jen papež, který se dozvěděl o stavbě sloupu pozdě. Sám kardinál Harrach, který sloup sice světil, se svěřil v korespondenci svému bratrovi, že naplánování stavby sloupu proběhlo zcela bez jeho vědomí.⁴⁹

Z této korespondence je tedy zcela evidentní, v jakém vztahu mezi sebou byli panovník a církev. Je tedy otázkou, do jaké míry lze opravdu mluvit o tom, že mariánský sloup na Staroměstském náměstí byl symbolem vlastnictví Čech Římem a jasným monumentem katolické církve.

2.5. VÝZNAMNÉ MILNÍKY MARIÁNSKÉHO SLOUPU MEZI LETY 1650 A 1918

V průběhu dalších 268 let sloužil sloup nejen jako místo duchovního rozjímání, ale také jako centrum společenských událostí, jelikož byl postaven v samém středu dění, přímo pod okny pražské radnice. Císař Ferdinand III. také Praze daroval finanční prostředky na to, aby mohla být každou sobotu a každý svátek Panny Marie konána oslavná procesí. Těch se účastnili i významní státníci jako například císař Leopold.⁵⁰ Studenti z Klementinské koleje také pořádali průvody ke sloupu. Při nich často okázale nosili rukavice a přilbu jezuity Jiřího Plachého, studentského vůdce z bojů o Karlův most v roce 1648.⁵¹

Každou sobotu se konaly pobožnosti, které údajně narušovali židovští spoluobčané tím, že se po náměstí procházeli v houfech nebo projížděli v kočárech. Obecně však šlo spíše o to, že pobožnosti byly rušeny hlukem tržiště. Proto byl roku 1657 vydán zákaz *„žádného z židův po rynku pod skutečným jich trestáním netrpěti, v tom place (náměstí) také tehdaž žádné hokyně nic prodávati, nadto pak tu chvíli se žádnými povozy jezdit nedopouštěli, nýbrž dadouce k ulicím řetězy vzdělati je zavěšovali...“*⁵² Krom toho byly také na náměstí tou dobou přítomny osoby přímo delegované k tomu, aby korigovaly

⁴⁸ CATALANO 2020, 53.

⁴⁹ Tamtéž, 54.

⁵⁰ ŠORM/KRAJČA 1939, 24.

⁵¹ HORYNA 1947, 29.

⁵² ŠORM/KRAJČA 1939, 25.

pohyb kolemjdoucích a dopravu vozů, ale také aby „donutily“ kolemjdoucí, aby alespoň vzdali sloupu úctu pokleknutím a sejmutím pokrývky hlavy. Z takového důvodu lze chápat odpor některých obyvatel, který ke sloupu cítili.

Během masopustů také probíhala jezuitská procesí od kostela sv. Salvátora. Když v roce 1713 postihl Prahu mor, sloup sloužil jako místo každodenního setkávání a modliteb. Epidemie si jen na území Prahy vyžádala zhruba 13 000 životů.⁵³

Další významná událost, která se sloupu týkala, se udála za podobných okolností jako jeho vznik. Když byla roku 1757 v rámci Sedmileté války Praha obléhána pruským vojskem, docházelo k masivnímu ostřelování města. Důkazem toho, že šlo o nejhorší obléhání Prahy je fakt, že znovuvybudování města trvalo několik desítek let. Zničena byla zhruba čtvrtina domů, mezi nejvíce zasažené pamětihodnosti patřila katedrála sv. Víta a klášter na Karlově. Újmě neunikl ani mariánský sloup. Jedno ze sousoší anděla a ďábla na podstavci sloupu bylo zničeno dělovou koulí.⁵⁴ K opravě došlo až roku 1858, kdy bylo prázdné místo osazeno kopií sochy od Josefa Kamila Bohma.⁵⁵

V době vlády císaře Josefa II., tj. osmdesátých letech 18. století proběhlo v Čechách mnoho náboženských reforem a zákazů. Mezi ně patřil i zákaz veškerých náboženských průvodů. Ani to však nezabránilo věřícím, aby se u sochy stále scházeli k modlitbám.⁵⁶ Zrušením jezuitského řádu roku 1773 skončila i jeho procesí vedená z Klementina ke sloupu a nakonec, 27. listopadu 1782, byla zrušena procesí plošně, ne však pobožnosti, aby byla stále respektována vůle tehdejšího zakladatele Ferdinanda III.⁵⁷

Když bylo v únoru 1855 v Římě stanoveno dogma o neposkvrněném početí Panny Marie, po celém území Čech probíhaly oslavy. Největší z nich se uskutečnila 24. března 1855 právě u mariánského sloupu na Staroměstském náměstí za hojné účasti obyvatel Prahy. Sloup byl při té příležitosti zdoben draperiemi a v té době nově moderním plynovým osvětlením.⁵⁸

Roku 1904 proběhla vůbec poslední oprava sloupu. Korintská hlavička, na které spočívala socha Panny Marie, byla již velice rozdrobená a zvětřalá a hrozilo tak, že by

⁵³ FIALOVÁ 1996, 122.

⁵⁴ HORYNA 1947, 42.

⁵⁵ SRŠEŇ 2015, 258.

⁵⁶ ŠORM/KRAJČA 1939, 26.

⁵⁷ MIKULEC 2020, 191.

⁵⁸ PODLAHA 1924, 126–128.

jednotlivé kusy mohly odpadnout. Sochař František Hnátek tuto původní hlavici nahradil novou, tentokrát vytvořenou z pískovce hořického. Při té příležitosti byla také socha Panny Marie pozlacena.⁵⁹

Roku 1915 byl na Staroměstském náměstí odhalen pomník Mistra Jana Husa od Ladislava Šalouna, který byl kompozičně navržen právě vůči mariánskému sloupu.

⁵⁹ RYBAŘÍK 2012, 143.

3. STRŽENÍ MARIÁNSKÉHO SLOUPU

Událostem z 3. listopadu 1918 předcházely několikery výzvy k odstranění sloupu. První doloženou zmínkou je návrh politika a advokáta Josefa Františka Friče, který zazněl při zasedání na radnici v roce 1848. Jeho syn Josef Václav Frič na něj vzpomíná ve svých Pamětech: „*Otec můj navrhoval jakožto obecní starší v sezení na radnici, aby se pomník proti Týnu, oslavující vestfálský mír a obranu Prahy proti Švédům, pod Ferdinandem III. postavený, odstranil...*“. Místo něho navrhoval „*sloup anebo obelisk se jmény defensorů a direktorů, dnem 21. června 1621 tam blíž odpravených*“.⁶⁰

Od tohoto tématu se však přítomní odklonili diskuzí na téma návrhu výstavby pomníku maršála Radeckého, který byl postaven roku 1858 a odhalen za přítomnosti císaře Františka Josefa I. a jeho manželky. Stojí za zmínku, že tento pomník měl podobný osud jako mariánský sloup, neboť byl roku 1921 rozebrán z politických důvodů. Některé zdroje uvádějí, že iniciátorem diskuse o jeho odstranění bylo nedaleké italské velvyslanectví, které Radeckého považovalo za nepřítele Itálie. Velvyslanectví tuto zprávu údajně v tisku dementovalo.⁶¹

Jelikož sloup začal časem chátrat, přišel roku 1884 další podnět k odstranění, tentokrát z bezpečnostních důvodů. Tomu však zabránili kněží a spisovatelé František Eckert a Ferdinand Lehner, kteří na tento popud sepsali brožuru nazvanou „*Památník hrdinné události Pražanů v r. 1648*“. Brožura měla mezi lidem velký úspěch a brzy se podařilo sehnat mnoho darů, dostačujících k zaplacení řádné opravy.⁶²

Koncem 19. století probíhaly mezi vedením Prahy diskuse o zbudování pomníku Mistra Jana Husa. Mezi impulzy ke zřízení *Spolku pro zbudování pomníku Mistra Jana Husa* patřilo mimo jiné i setkání Zemského sněmu v listopadu 1889, kde bylo součástí horlivých debat i téma Mistra Jana Husa a jeho plánované připomenutí na fasádě Národního muzea. Například princ Karel ze Schwarzenbergu zde husity mimo jiné označil za „*lupiče a žháře*“ a hájil zde ideje konzervativní katolické šlechty. Tehdejší

⁶⁰ FRIČ 1960, 591.

⁶¹ <http://www.radecky.org/index.php/polemika/103-nase-reakce-na-dopis-m-soukupa-v-lidovych-novinach>. Vyhledáno 16. 7. 2020.

⁶² HORYNA 1947, 44.

politická reprezentace tedy nebyla příliš nakloněna ani katolické církvi, ani příznivcům husitství.⁶³

Mnozí příznivci výstavby Husova pomníku však zásadně nesouhlasili s tím, aby stál naproti mariánskému sloupu, a to z důvodů politických i náboženských. Zástupci katolických organizací vycítili, že se situace může vyostřovat, proto se dohodli na tom, že vyšlou delegaci k tehdejšímu primátorovi Janu Podlipnému. Ten delegaci přijal a nechal se slyšet: „*Pánové. Není možno, aby se našla ruka českého člověka, která by se opovážila vztáhnouti se proti soše Panny Nejsvětější, jejímž byl i náš Mistr Jan horlivým ctitelem. Ne, ne, pánové, vaše obavy jsou liché.*“⁶⁴

Ke zlomové události došlo 3. listopadu 1918. Jen pár dní před 298. výročí bitvy na Bílé hoře byl mariánský sloup stržen davem jeho odpůrců. Samotný akt stržení je bohatě popsán v několika zdrojích, zejména pak rukou hlavního iniciátora.

Podněcovateli stržení byla skupina občanů ze Žižkova (tehdy ještě samostatného města) okolo Františka Sauera-Kysely, pražského bohéma, známého spíše jako Franta Sauer nebo Franta Habán. Sauer byl vyhlášeným bohémem, pašerákem, anarchistou, ale také spisovatelem, hudebníkem a později i hercem. Co se týče politiky, nikdy neskrýval své antipatie vůči autoritám, obzvláště pak církevním. Ty pro něj znamenaly pouze nástroj habsburské monarchie, připomínku poroby českého národa během třicetileté války a organizaci zbohatlíků prahnoucích po moci vykořisťováním svých následovníků. Poválečné nálady jsou často jednostranné, v tomto případě však musíme jisté názory chápat, vzhledem k pověsti katolické církve z „doby temna“ a středověkých procesů. Ze Sauerových memoárů je však znát jeho neobjektivní přístup k událostem, například v tom, že nebral ohledy na věřící, pro které mohl mít sloup velký duchovní význam. Ke svržení sloupu se vždy hrdě hlásil a jeho průběh, okolnosti a detaily popsal ve své stati nazvané „*Naše luza, jesuité a diplomaté*“: „*Abych ukázal, že nejsem zbabělec, prohlašuji toto: »Mariánský sloup na Staroměstském náměstí jsem strhl dne 3. listopadu já za pomoci poctivých Žižkováků!*“⁶⁵ Ke stržení vyburcoval něco okolo stovky lidí a okolnosti tohoto činu se neobešly bez lstí. Redaktor Práva lidu, Jan Skála, sdělil Sauerovi a jeho druhům, že Výkonný výbor strany sociálně-demokratické se na stržení usnesl a že právě Skála byl pověřen tím, aby tím zaúkoloval Sauera. Ten

⁶³ BEZECNÝ 2015, 75-84.

⁶⁴ HORYNA 1947, 45.

⁶⁵ SAUER 1923, 15.

souhlasil, a jak později sám přiznal, za použití lsti přesvědčil ředitele obecního domu na Žižkově, že je pověřen Národním výborem, osobně pány Karlem Kramářem a Václavem Klofáčem, aby mu připravil jak nástroje, tak lidskou sílu na stržení sloupu.⁶⁶

Sauer a jeho Žižkováci byli přítomni na Staroměstském náměstí již brzy odpoledne. Se stržením vyčkávali schválně na moment, kdy se vracel památeční průvod z Bílé hory. Když se tak stalo, započali všichni zúčastnění se strháváním. Během uvazování lana dorazili na místo představitelé Národního výboru, kteří vyzvali přítomné, aby upustili od plánovaného činu. Dav lidí se jim však pouze vysmál. Podařilo se jim alespoň přesvědčit aktéry, aby se stržením počkali, než bude z výklenku v sousoší odnesen obraz Panny Marie Rynecké.⁶⁷

Sauer dále popisuje i pokusy přihlížejících rozmluvit aktérům tento čin. Zmiňuje i ženu, která před něho poklekla a prosila ho, aby sloup ušetřili. Zprvu se jí snažil zdvořile vysvětlit důvody jejich konání, když však žena stále neustupovala, poručil nahlas, aby „*pohřbili tu paní pod sloupem*“.⁶⁸ Žena utekla a davu již nic nebránilo v tom, aby sloup rozkolébali a následně povalili na zem. Sloup se po pádu roztříštil na několik kusů. Hlava Panny Marie, která byla na samotném vrcholu, odlétla o kus dál a neznámý hoch z davu se jí údajně pokusil odnést. Dle akademického sochaře Jana Bradny by toho však pravděpodobně chlapec schopný nebyl, jelikož sám tuto hlavu potěžkával a variantu, že by s ní utekl, považuje za velmi nepravděpodobnou.⁶⁹ Každopádně však byla spolu s ostatními zbytky sloupu odvezena na Staroměstskou radnici a do Obecního dvora. Dnes jsou tyto části vystaveny v Lapidáriu Národního muzea.

Po stržení sloup následovaly společné zpěvy české hymny a protimonarchistických písní. Při té příležitosti také přítomní pronesli pár slov. Byli jimi již zmiňovaný redaktor Jan Skála a novinář Antonín Chmelík. Mnoho známých osobností tehdejší Prahy vyjádřilo svůj nesouhlas. Mezi nimi byla například malířka Zdeňka Braunerová, která na troskách poraženého sloupu zanechala věnec (jiní tvrdí, že trnovou korunu) s nápisem: „*Plným jménem protestuje: Zdeňka Braunerová*“. Roku 1923 se pak sama

⁶⁶ Tamtéž, 7.

⁶⁷ BRADNA 2018, 6.

⁶⁸ Tamtéž, 10.

⁶⁹ BRADNA/KAVIČKA 2008, 34.

⁶⁹ Tamtéž, 31.

stala jednatelkou Odboru pro rekonstrukci mariánského sloupu Lidové akademie. K Braunerové se přidaly další osobnosti, jako například spisovatel Josef Holeček, který o ničení či poškozování křesťanských pomníků několikrát psal, spisovatelé Jaroslav Durych a Sigismund Bouška nebo sochař Josef Václav Myslbek.⁷⁰

Pozůstatky mariánského sloupu byly definitivně odstraněny 20. prosince 1918, den před plánovaným příjezdem prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka. Kde však tyto zbytky skončily, není dosud známo.⁷¹

Objevují se i názory, že původním cílem tohoto ideologicky motivovaného ničení byla socha sv. Jana Nepomuckého na Karlově městě a pomník maršála Radeckého na Malostranském náměstí. Na sousoší na Karlově mostě mělo nakonec dojít až po incidentu na Staroměstském náměstí, tomu ale zabránili již zburcování vojáci a obyvatelé, kterým byla myšlenka tohoto protestu cizí. Ačkoliv je mariánský sloup zřejmě nejznámějším případem českého ikonoklasmu 20. století, nebyl zdaleka ojedinělý. Sochy světců, poutní kříže či sloupy byly ničeny a hanobeny nejen v Praze, ale také na českém venkově. Historik a památkář Vratislav Nejedlý je toho názoru, že „(stržení) *nebylo výjimečným a bezprecedentním činem divokých vandalů, ale pouze jednou – a nikoliv poslední – epizodou v dlouhé historii ikonoklasmu, který je trvalou součástí našich dějin a který o sobě obzvláště v revolučních časech dává důrazně vědět.*“⁷²

Sauerova brožura vyšla v roce 1923, což dle některých je právě v době, kdy byl tento čin již promlčen, tzn. po 5 letech od stržení. Kupříkladu to uvedl v Pražském večerníku nejmenovaný člen jezuitského řádu v článku nazvaném „*Dokument bídáctví a zbabělosti*“. Zde se dotýčný ve velmi nepřátelském duchu pouští do Sauera a jeho přátel. Kromě hanlivých označení zde ale uvádí několik zdánlivých nepřesností, které mu pak Sauer s velkou radostí vyčetl, ale později uznal, že se mýlil. Jezuita zde každopádně označuje Sauera mimo jiné také za potomka „německého odpadu“ a z nějakého důvodu i „katovského pacholka“. Sauer na toto osočení jadrně kontroval dne 6. listopadu 1923: „*Miláčku drahý – neblbni! Víš přece, že zločin podobný, z něhož vzešla škoda, není promlčen ani za deset let, nehledě k tomu, že sloup mariánský byl stržen dne 8. Listopadu, ne jak chceš někomu namluviti, že se tak stalo 3. Listopadu.*

⁷⁰ ROYT 2013, 5-6.

⁷¹ BRADNA, KAVIČKA 2008, 32.

⁷² NEJEDLÝ 2015, 228.

Konečně upozorňuji tě, že jsem se k tomu »zločinu« doznal již před rokem ve své knize »Franta Habán ze Žižkova«, ...“⁷³

Ve výše zmíněné knize „*Franta Habán ze Žižkova*“ Sauer popisuje své životní příběhy, které píše z pohledu třetí osoby. Samostatná kapitola je také věnována přímo stržení mariánského sloupu. Sauer zde vypráví, jak s přítelem Aloisem Hykešem šli na procházku Prahou a právě na Staroměstském náměstí se během řeči dostali i na sloup. Nejprve, když Sauera napadlo sloup strhnout, mu Hykeš odporoval a vyzdvihoval, že by šlo o útok na Pannu Marii.

„Přece jsi snad slyšel, že byl ten sloup postavenej na potupu národa. - To jsem slyšel dávno od táty, že byl postavenej, když to Prajzi v šestašedesátým vyhráli u Králového Hradce. - To ti tatínek neřekl pravdu, Lojzo. Ten sloup byl postaven od panstva po bitvě u Lipan.“⁷⁴

Zde je vcelku zřejmé, že ani jeden z přítomných neznal bližší okolnosti vztyčení sloupu, šlo pouze o jedny z mnoha domněnek a hypotéz, které se šířily ústní tradicí léta po Praze a celých Čechách. Dále Sauer píše, že je mu vlastně jedno, co se kdy stalo, ale že jde o obecný názor lidu.⁷⁵ V tomto ohledu lze polemizovat, zda jeho následná účast na stržení nebyla spíše vyjádřením odporu a rebelií, která se obešla bez konkrétního důvodu.

Stržení mariánského sloupu se jeví jako akce, které se zúčastnilo mnoho lidí z mnoha různých důvodů. Jedni v něm viděli symbol habsburské nadvlády, jiní pozůstatek rekatolizace, někteří se možná připojili bez jasného důvodu. František Sauer patřil mezi ty, kteří ve sloupu viděli pouze symbol ponížení českého národa. Nezajímal se o více podrobností a zosnoval celou akci sám i díky tomu, že obelstil hasiče a své známe, když vystupoval jako představitel Národního výboru. Případ byl nicméně promlčen a nikdo nebyl potrestán.

Zajímavostí je, že na sklonku svého života si František Sauer vyžádal životní svatou zpověď, ve které svého dřívějšího činu velice litoval. O pravdivosti tohoto prohlášení píše sochař Bradna, který tak memoruje vlastní slova P. Norberta Šrámka, která mu

⁷³ SAUER 1923, 17.

⁷⁴ SAUER 1920, 112.

⁷⁵ Tamtéž, 113.

osobně sdělil. Údajně nebyl jediným aktérem stržení, který před smrtí svého konání litoval. Jsou dohledány informace o minimálně třech dalších.⁷⁶

Jan Bradna se ve své knize věnuje i zajímavé a známé polemice o tom, zda skutečně byla v rozvášněném davu i Milada Horáková, česká politička, která byla v červnu roku 1950 po nechvalně známém procesu popravena. Kronika rodiny Landovy ze Staroměstského náměstí, uvádí, že lano kolem sloupu uvazovala mladá, asi sedmnáctiletá dívka. Její jméno však uvedeno není. Osobní svědectví podala sochaři Bradnovi starší žena, která tvrdila, že po roce 1948 byla na pražské Pankráci vězněna právě s Miladou Horákovou. Ta prý měla svým spoluvězeňkyním po vyslyšení rozsudku říci: „*Holky, neplačte, já musím odčinit to, že jsem strhávala mariánský sloup*“.⁷⁷ Dotyčná však nechtěla tuto informaci přísežně potvrdit, proto je její pravdivost sporná. Tato spekulace je však většinou odmítána už z důvodu, že není pravděpodobné, aby mladá, sedmnáctiletá dívka toto sama zvládla.

Po vzniku republiky v Čechách vládla velmi protikatolická či antiklerikální nálada. Z určitého pohledu je to pochopitelné, jelikož církev byla prohabsburská a znamenala tak oporu monarchie. Je celkem běžné, že mír i pokojný převrat provází různé formy protestů, v tu chvíli již bez postihu. Je možné, že stržení bylo z velké části pouze porevolučním výkřikem, který nikdo moc nepromýšlel. Zvláště výhodné bylo i načasování na dobu vzpomínkových slavností na bitvu na Bílé hoře. Pro mnohé tak bylo stržení sloupu právě z toho důvodu spojeno s Bílou horou.

Zajímavé je srovnání stržení sloupu pražského se stržením Vendomského sloupu v Paříži z roku 1806. Sloup oslavující vítězství Napoleona v bitvě u Slavkova byl stržen v roce 1870. Po obnovení republiky byl zvolen konzervativní prezident Patrice de MacMahon a sloup byl znovu vztyčen. Náklady na obnovu musel v té době uhradit údajný iniciátor stržení, malíř Gustav Courbet.⁷⁸

Mnichovský ani vídeňský sloup se podobného osudu jako sloup pražský nedočkaly.

⁷⁶ BRADNA/KAVIČKA 2008, 33.

⁷⁷ Tamtéž, 33.

⁷⁸ KALINA 2015, 262.

4. OBNOVENÍ MARIÁNSKÉHO SLOUPU NA STAROMĚSTSKÉHO NÁMĚSTÍ

4.1. OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY

V porevolučním období bylo stržení sloupu mnohými oslavováno v bujarém nadšení ze svržení monarchie. Mnoho odpůrců sloupu však nesouhlasilo se způsobem jeho odstranění. Našlo se také mnoho těch, kterým osud sloupu lhostejný nebyl. Mezi obyčejným pobožným lidem ale panovalo převážně zklamání a smutek nad tímto činem. Obyčejný lid samozřejmě považoval válku i násilnou rekatolizaci za utrpení, jelikož se ho to týkalo nejvíce. Nepovažoval však vždy mariánský sloup za symbol poroby národa a tudíž neviděl důvod k tomu, aby se někdo uchýlil k takovému činu. I veřejně známé osobnosti vyjádřily nesouhlas se stržením.

Někteří se myšlenky na obnovení sloupu ujali vzápětí po jeho zničení. Zajímavou informací je, že ačkoliv bylo Lidové straně nabídnuto, aby si pozůstatky sloupu vzala, nestalo se tak.⁷⁹

19. listopadu 1923 podal lidovecký poslanec Národního shromáždění, František Nosek, návrh na zřízení Odboru pro rekonstrukci Mariánského sloupu při Lidové akademii Lidové strany. Předsedou se stal biskup Antonín Podlaha a jednatelkou již zmiňovaná spisovatelka Zdeňka Braunerová. Dalšími významnými postavami Odboru byli také Antonín Šorm a Čeněk Vosmík. Tím byl podniknut první oficiální krok pro obnovu sloupu.⁸⁰

Poté co zástupci Odboru navštívili lapidárium a zjistili, v jak zuboženém stavu jsou pozůstatky sloupu, rozhodli se, že bude třeba vytvořit sloup nový. S velkým nadšením pak v roce 1924 uspořádali rozsáhlou velkou výstavu o mariánském sloupu a také sbírku na jeho obnovení. Jelikož však tehdejší doba výstavbě sloupu nepřála, navrhl arcibiskup František Kordač, aby byla sbírka použita na celkovou nebo alespoň částečnou výstavbu dvanácti kostelů okolo Prahy.⁸¹

⁷⁹ BRADNA/KAVIČKA 2008, 9.

⁸⁰ Tamtéž, 10.

⁸¹ HORYNA 1947, 87.

26. ledna 1936 dostal sochař Břetislav Benda zakázku na výrobu kopie zničené sochy Panny Marie. Sochař Benda ji zhotovil ve velikosti 1/3 původního originálu. Socha byla umístěna v nově vzniklém kostele Panny Marie Královny Míru v Praze Lhotce. Posvěcena byla ještě před jeho dokončením na staveništi 6. září 1936.⁸²

Poslední zaznamenanou předválečnou aktivitu uspořádali katoličtí studenti České ligy akademické, kteří na výročí stržení sloupu 3. listopadu 1938 podali žádost na obnovu sloupu.⁸³

4.2. 2. SVĚTOVÁ VÁLKA

Během nacistické okupace utichla většina náboženských událostí, včetně tradičních průvodů a oslav mariánských svátků.

Roku 1939, pouhé dva měsíce po anexi Československa, apeloval Jaroslav Durych na Emila Háchu, aby povolil obnovu sloupu, jako vyjádření českého vlastenectví a naděje ve vítězství.⁸⁴

Významným a nebezpečným počinem byla Mariánská akademie, uspořádaná administrátorem běstvinské farnosti P. Antonínem Kosíkem. Roku 1943 zažádal úřady o povolení k jejímu konání. Přestože nedošlo k jejímu schválení, akademie proběhla a měla veliký úspěch. Hosté řečnili, recitovali básně následované hudebními a divadelními vystoupeními. Vzhledem k tomuto temnému období se jednalo o velice nebezpečnou akci.⁸⁵

4.3. POVÁLEČNÉ OBDOBÍ A SOVĚTSKÁ OKUPACE

Po 2. světové válce se iniciativy chopil katolický spolek Orel, který pořádal četné sbírky s vidinou obnovy sloupu do roku 1950. Do toho však zasáhla změna režimu. Odbor pro rekonstrukci sloupu byl toho roku označen jako protistátní a zrušen. S ním se ztratil i velký archiv dokumentů ke sloupu.⁸⁶

⁸² Tamtéž, 13.

⁸³ Tamtéž, 14.

⁸⁴ PACES 2001, 147.

⁸⁵ HORYNA 1974, 96.

⁸⁶ BRADNA/KAVIČKA 2008, 11.

Až do roku 1989 byly náboženské projevy potlačovány a duchovní perzekuováni. O těchto poměrech veřejně promlouvali čeští duchovní v exilu. Při příležitosti 1. exilového sjezdu Lidové strany v Ludwigsburgu v Německu v roce 1949 bylo přijato usnesení o obnově sloupu a zhotovení sochy Panny Marie. Tu vytesal sám papežský sochař Alexander Monteleone v roce 1954. Kopie sochy známá jako Panna Marie z Exilu byla poté vystavena o rok později v opatství v Lisle, poblíž Chicaga. Vytvoření sochy financovali vlastenci z Čech a Ameriky. V roce 1993 byla pak socha převezena do Prahy a dodnes stojí ve Strahovském klášteře.⁸⁷

15. května 1947 vyšel v časopise Orel článek „*Mariánský sloup na Staroměstském náměstí do orelských slavností v Praze 1949?*“, který zdvihl nečekaně velkou odezvu všech možných katolických společenství. Následně probíhaly četné sbírky na podporu obnovy sloupu a přípravy k právním a administrativním aktům s ní spojené. Téhož roku vyšel další článek s názvem „*Sloup Neposkvrněné*“ od Jana Michaela v časopise „*Neděle*“. Zde vyjádřil vroucné přání, aby roku 1952, na třísté výročí (sloup byl roku 1652 posvěcen, ale postaven už roku 1650, pozn. aut.) vztyčení sloupu, byl čin z roku 1918 odčiněn a sloup navrácen na své původní místo.⁸⁸

4.4. AKTIVITY OD ROKU 1989 DO ROKU 2020

Krátce po revoluci převzala iniciativu Společnost pro obnovu mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze (dále jen Společnost). Tato iniciativa vznikla 14. května 1990 a její činnost trvá dodnes. Prvním výkonným předsedou se stal signatář Charty 77, Pavel Nauman. Jeho zásluhou byla vytvořena první projektová dokumentace, jelikož se do té doby nedochovalo téměř nic. Už v roce 1987 mezi lidmi šířil petici za obnovení sloupu s výsledkem několika set podpisů. Společnost podala roku 1992 první ucelenou žádost o stavbu na pražský magistrát, ta byla však zamítnuta. Ačkoliv bylo proti rozhodnutí podáno odvolání, magistrát to odmítá.⁸⁹ Zástupci Společnosti vypracovali architektonické plány sloupu pro rekonstrukci. Vycházeli přitom z rozměrů zachovalých částí – sloupků a kuželek balustrády, zbytků ze soch andělů, podstavců pod anděly a hlavičky sloupu.

⁸⁷ PACES 2001, 148.

⁸⁸ HORYNA 1947, 99.

⁸⁹ BRADNA 2009, 1.

V roce 1993 Společnost podala další žádost, tentokrát na vsazení kamenné desky na místo, kde sloup dříve stál. Odhalení desky bylo plánováno na 3. listopadu 1993, tedy na 75. výročí stržení. Z důvodu byrokratického oddalování postupu při schvalování byla žádost schválena až den před plánovaným odhalením. Nápis na desce zněl: „*Zde stál a opět bude stát mariánský sloup*“. Autoři zmiňují, že nebylo možné s magistrátem předem nápis konzultovat. Z jakého důvodu neuvádějí. Výsledkem ale bylo to, že nápis vzbudil pohoršení. Na tento popud magistrát ráno 3. listopadu nápis upravil, když zamazal slova „*a opět bude stát*“ a udělil Společnosti pokutu. Před požehnáním desky ji prý jeden z přihlížejících očistil. Magistrát poté znovu nařídil tyto slova nechat překrýt.⁹⁰

Téhož roku byla také převezena socha Panny Marie z USA do Prahy a v dalším roce umístěna do zahrady Strahovského kláštera.⁹¹

Roku 1995 Společnost vyhlásila celonárodní sbírku na podporu obnovy sloupu a o dva roky později bylo vypsáno výběrové řízení na jeho zhotovení, které vyhrál sochař Petr Váňa a nedlouho poté započal svoji práci.⁹²

Jedním z dalších kroků Společnosti byl výběr kamene pro tesání kopie. Původní sloup byl tesán z hrubozrnného pískovce z Kamenných Žehrovic a pískovce z Nehvizd. Oba lomy však tou dobou již neexistovaly. Probíhaly rozsáhlé diskuze o možných alternativách, které by co nejvíce odpovídaly originálu, co se týče struktury, barvy a charakteru. Nakonec byl zvolen tzv. božanovský pískovec z Teplice nad Metují. Sochaři Petru Váňovi se však nedařilo sehnat kus dostatečně velký pro tesání válce sloupu. Napadlo ho tedy jiné řešení, a to použít na sloup stejný kámen, avšak z různých zemí. Dřík a korintská hlavice sloupu jsou tak tvořeny pískovcem indickým. Patka sloupu pak pískovcem italským.⁹³

21. června 2005 byla podána druhá oficiální žádost na MHMP, jehož stanovisko bylo zamítavé. 14. září 2007 pak třetí žádost na základě vyhlášení památkových podmínek o obnově neexistujících památek. Byla však zamítnuta také.⁹⁴

⁹⁰ Tamtéž, 2.

⁹¹ KOREČKOVÁ 2019, 224.

⁹² BRADNA/KAVIČKA 2008, 20.

⁹³ BRADNA 2009, 5.

⁹⁴ BRADNA/KAVIČKA 2008, 53.

V dubnu 2008 jmenoval tehdejší pražský primátor Pavel Bém expertní tým, který měl rozhodnout podobu dostavby Staroměstské radnice. V některých návrzích se již počítalo s rozsáhlejší revitalizací náměstí včetně opětovného vztyčení mariánského sloupu.

Roku 2012 podal primátor Bohuslav Svoboda návrh na osazení mariánského sloupu, a to do roku 2014. Roku 2013 se pak rada HMP většinou usnesla na obnově sloupu v rámci revitalizace Staroměstského náměstí.⁹⁵

V květnu roku 2014 pak MHMP vydal závazné stanovisko k obnově mariánského sloupu, načež na tento podnět proběhly v roce 2015 průzkumy konstrukcí základů archeologickými sondami.⁹⁶

Roku 2017 vydal pražský stavební úřad rozhodnutí o umístění stavby obnoveného mariánského sloupu. Závěr byl takový, že pokud jde o osazení uměleckého díla na místo, kde původně stálo, není k tomu třeba stavební povolení: „*Záměr prakticky navrácí na Staroměstské náměstí část kompozice tohoto prostoru, jejíž funkce a umístění byly ověřeny dlouhým obdobím její existence*“.⁹⁷

Důležitým milníkem bylo zasedání zastupitelstva hlavního města Prahy 14. září 2017 za účasti občanů z obou protichůdných táborů. Jedním z bodů jednání byly i petice pro a proti obnovení sloupu. Petici pro obnovení sloupu podepsalo od roku 2012 zhruba 16 000 občanů, petici odmítavou pak 1084. Zastupitelstvo zde nicméně odvolalo svůj původní souhlas s využitím pozemků na Staroměstském náměstí pro instalaci mariánského sloupu. Uložilo tak Radě hlavního města Prahy, aby učinila právní kroky k rozvázání všech smluvních závazků, týkajících se stavby sloupu a odnětí souhlasu města Prahy s umístěním sloupu na Staroměstské náměstí do konce roku 2017.⁹⁸

⁹⁵

<http://zastupitelstvo.praha.eu/ina/tedusndetail.aspx?par=211249052060055016006249070060055016003249067060055016003249064060055016003&id=172693>. Vyhledáno 21. 9. 2020.

⁹⁶ <https://www.npu.cz/cs/uop-praha/zpravy/51613-archeologove-npu-prozkoumali-pozustatky-marianskeho-sloupu-na-staromestskem-namesti>. Vyhledáno 22. 9. 2020.

⁹⁷ <https://www.docdroid.net/z5WVued/staromestske-nam-mariansky-sloup-rozhodnuti-uzrozhodnuti-umisteni-st-pdf>. Vyhledáno 16. 3. 2020.

⁹⁸ https://www.praha.eu/public/3f/2f/27/2515998_810462_zhmp170914.pdf. Vyhledáno 17. 3. 2020.

Z již zmíněných jmen v této práci zde veřejně vystoupili například Petr Váňa, Jan Bradna, Jan Royt či Zdeněk Zecpal, Usnesení o neobnovení sloupu bylo podpořeno 37 hlasy proti 6, zdrželo se 5 zastupitelů.⁹⁹

12. května 2018 se konala „*Mariánská pěší pouť Prahou*“, která vyústila v „*Mariánský výtvarný happening*“ stoupenců pořádaný Společností a sochařem Váňou. Z Celetné ulice byl na náměstí tažen 3,5 tunový kámen, na kterém byl vysekán obraz mariánského sloupu. Kámen byl dopraven až na místo, kde původně sloup stál. Následovaly projevy, písně a modlitby.

V létě 2019 bylo možné si prohlédnout hotové kusy díla Petra Váni na lodi u Karlova mostu.

Mezi dalšími návrhy na obnovení sloupu byla i alternativnější řešení jako například holografický sloup, který by se dal zapnout i vypnout nebo reflektor, vytvářející světelný sloup, odkazující na Starý zákon.¹⁰⁰

4.5. ROK 2020 A ZNOVU VZTYČENÍ MARIÁNSKÉHO SLOUPU

23. ledna 2020 byla Zastupitelstvem hlavního města Prahy schválena obnova mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. Návrh byl předložen zastupiteli Janem Wolfem, Janem Chabrem a poslancem Jiřím Pospíšilem. Schválen pak byl 34 hlasy z celkem 65 zastupitelů. Tím bylo zároveň zrušeno zamítavé usnesení předchozího zastupitelstva z podzimu roku 2017.¹⁰¹

17. února 2020 byla ohrazena plocha okolo vsazené pamětní desky z roku 1993. Dále byly provedeny archeologické práce, které umožnily stavební firmě započít se stavbou základů sloupu. Na 24. dubna byla naplánována stavba nadzemní části včetně soklu, kde bude znovu umístěn obraz Panny Marie Rynecké, respektive jeho kopie od malíře Klouzy, požehnaná papežem Benediktem XV. v roce 2009.

25. března 2020 proběhla na staveništi na Staroměstském náměstí neveřejná modlitba za vlast a za oběti celosvětové epidemie COVID-19 v podání kardinála Dominika Duky.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ ROYT 2017, 7.

¹⁰¹ https://www.praha.eu/public/88/fd/76/3100642_1058931_zhmp200123.pdf. Vyhledáno 9. 10. 2020.

Nad třístupňovým schodištěm byl začátkem dubna 2020 položen základ z šestnácti pískovcových bloků, přičemž každý z nich je darem od jiného města. 15 z nich je z českých měst, šestnáctý pak od krajanů z partnerského města Chicaga.

21. června 2020 se pokusil neznámý muž založit požár tím, že přímo ke sloupu vhodil zapálené kusy hadrů. Požár byl obratem uhašen policejní hlídkou, která byla nablízku. Tato událost byla jasným důkazem toho, že otázka mariánského sloupu je stále živá a budí v občanech emoce. K dalším výraznějším projevům emocí od té doby nedošlo. Výměny názorů mezi příznivci a odpůrci dále probíhají výhradně na internetových diskusích a sociálních sítích. Incident s požárem však vyvolal vlnu nevole na obou stranách.

Při příležitosti svátku Nanebevzetí Panny Marie 15. srpna 2020 byl nově vztyčený sloup posvěcen arcibiskupem Dominikem kardinálem Dukou OP. Tato událost přilákala velké množství lidí i z okolních států, zúčastnili se zástupci Magistrátu, politických stran, členové Společnosti, podporovatelé i odpůrci. Celá událost započala bohoslužbou v chrámu Matky Boží před Týnem, po které vyšel průvod na náměstí, kde byla do podstavce sloupu vložena kopie obrazu Panny Marie Rynecké a následně byl sloup posvěcen.

Zároveň byly obnoveny pravidelné pobožnosti, které budou slaveny každou středu od 17:00.

5. NÁZOROVÉ STŘETY V ČESKÉ SPOLEČNOSTI

Hlasy obhájců i odpůrců sloupu zaznívaly již od roku 1650, kdy byl sloup vztyčen. Další vlnou názorových střetů bylo jeho stržení v roce 1918 a pak každý jednotlivý pokus o jeho obnovu včetně posledního, úspěšného, v období let 2019/2020.

V současné době je hlavním představitelem příznivců obnovy sloupu již zmiňovaná Společnost pro obnovu mariánského sloupu na Staroměstském náměstí.

Na druhé straně asi nejznámější nebo možná nejorganizovanější iniciativou proti obnově mariánského sloupu je spolek Veritas, založený v roce 1991. Plný název spolku je Historická společnost pro aktualizaci odkazu české reformace Veritas. Jak již název vypovídá, posláním spolku je udržení a rozvíjení odkazu české reformace. Co se týče mariánského sloupu, jde o jedno z témat, které jeho členové horlivě řeší.

Vzhledem k množství a různorodosti názorů na mariánský sloup jsem se rozhodl zde uvést hlavní názorové střety přímo v konkrétních a nejpálčivějších bodech, kde je spor nejvíce zřejmý.

5.1. DŮVOD VZTYČENÍ SLOUPU

Spolek Veritas předně výslovně odmítá, že by vůbec šlo o sloup mariánský. Podle jeho mluvčích se jedná o čistě politický pomník a symbol totality nastolené po roce 1620, a s tím souvisejícího obnoveného zřízení zemského.¹⁰² Zde se dostáváme k zásadnímu rozporu mezi oběma proudy - již zmíněná obrana Prahy před švédskými vojsky v roce 1648 je spolkem interpretována jako zmaření vstupu osvoboditelů do Prahy a tím pádem ponechání Prahy v moci habsburské monarchie. Švédové tu byli podle členů spolku poraženi žáky jezuitů a měšťany, kteří zbohatli na porážce po Bílé hoře.¹⁰³

Bezprostředně po stržení vydal Národní výbor prohlášení, ve kterém zaznělo:

„...Nutno dle pravdy a historie vytknout, že Mariánský sloup není v žádné souvislosti s bitvou bělohorskou a zejména s popravami českých mučedníků na Staroměstském náměstí, nýbrž že byl zbudován teprve 30 let po bitvě bělohorské..., Národní výbor proto žaluje, že z historického nepochopení byl v Praze zničen pomník, jenž po stránce

¹⁰² SAKAŘ 2003, 2.

¹⁰³ Tamtéž, 3.

*umění barokního patřil k nejvýznamnějším pomníkům toho druhu ve střední Evropě a tím že také bolestně bylo dotčeno citů náboženských.*¹⁰⁴

Mariánský sloup vychází architektonicky ze sloupu Mnichovského, z čehož mnozí vyvozovali a stále vyvozují, že jeho význam a poselství jsou totožné. Mnichovský sloup byl totiž opravdu postaven králem Maxmiliánem Bavorským jako symbol vítězství na Bílé hoře.¹⁰⁵

Sochař Jan Bradna uvádí jako jeden z argumentů to, že v devadesátých letech byli osloveni muzeem v Münsteru, zda by jim Praha nezapůjčila sochu nebo nějakou část „*největšího a nejkrásnějšího památníku konce třicetileté války v Evropě*“.¹⁰⁶ Tato informace je jistě zajímavá, ale nelze ji považovat za relevantní argument.

Zajímavostí je případ jezdecké sochy císaře Františka I. v Krannerově kašně na Smetanově nábřeží v Praze. Socha byla do kašny vsazena roku 1850. Po vyhlášení samostatnosti byla kašna v listopadu 1918 zahalena a socha císaře o rok později převezena do lapidária Národního muzea. Roku 2003 byla ale v souvislosti s opravou kašny vsazena její kopie, aniž by to vzbudilo větší zájem veřejnosti, natož pohoršení. Nutno dodat, že k vrácení sochy došlo téměř bez povšimnutí a slavnostního odhalení.¹⁰⁷ Pokud tedy odpůrcům jde o odstranění symbolů habsburské monarchie, nemá Praha snad větší takovou památku, než je právě socha císaře v Krannerově kašně.

Historik umění Pavel Kalina dodává, že nelze vztyčení sloupu vysvětlovat pouze jako akt protireformace. Švédská invaze do střední Evropy totiž byla spíše mocenskou, než náboženskou záležitostí. Šlo o součást soupeření mezi Habsburky a katolickou Francií, která velmi usilovala o prolomení habsburské hegemonie v Evropě.¹⁰⁸

V roce 1661 zhotovil přední český malíř Karel Škréta rytinu znázorňující Staroměstské náměstí s mariánským sloupem jako duchovním epicentrem Evropy. Opět lze toto dílo vykládat více způsoby. Jeden z mluvčích společnosti Veritas, Vladimír

¹⁰⁴ HORYNA 1947, 21.

¹⁰⁵ Tamtéž, 21.

¹⁰⁶ BRADNA 2008, 3.

¹⁰⁷ <https://www.prazskekasny.cz/krannerova-kasna>. Vyhledáno 3. 11. 2020.

¹⁰⁸ Tamtéž, 262.

Sakař, píše, že jde původně o návrh arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštejna, který ve své tezi tvrdil právě to, mariánský sloup je středem rekatolizované Evropy.¹⁰⁹

Odpůrci sloupu často argumentují tím, že i samotný Tomáš Garrigue Masaryk, který přijel na Staroměstské náměstí 19. listopadu 1918, o sloupu řekl: „*Když Pražané tu sochu odstranili, jsem sám tomu rád, protože ta socha byla politickou potupou pro nás*“. Bohužel jsem však nedohledal zdroj tohoto údajného prezidentova citátu.

5.2. SYMBOLIKA SOCH MARIÁNSKÉHO SLOUPU

Vyobrazení Panny Marie v typologii Immaculata, neboli neposkvřená, je většinou bráno jako argument apolitičnosti sochy nebo v případě symbolismu spíše znamením smíru. I toto vyobrazení je však někdy vykládáno jinak. Podle některých symbolizuje Immaculata čistou, neposkvřenou církev, čisté náboženství – zde myšlené jako katolické vyznání.¹¹⁰

Oproti vyobrazením, kdy byla Panna Marie zpodobněna jako vítězná, je zde symbolem míru, lásky a pokoje. Odpůrci sloupu a habsburské etapy katolické církve však tvrdí, že neposkvřená, tedy čistá Panna Marie symbolizuje čistou a „tu pravou víru“, tedy tu katolickou. Stejně poselství podle nich má i fakt, že Panna Marie na sloupu stojí na drakovi, což představuje pravou víru, která poráží tu nepravou, tedy triumf rekatolizace.¹¹¹

Panna Marie zde tedy byla podle spolku Veritas zneužita Habsburky z politických důvodů. Stejný účel podle něho měly i pravidelná procesí a bohoslužby vedené ke sloupu nebo pořádané u něj. Mnohdy se těchto událostí účastnili vysocí představitelé Habsburské monarchie, několikrát i samotný císař. Nešlo tedy o čistě náboženské události, ale o manifestaci vládnoucí moci.¹¹²

Stejný, možná větší problém představují čtyři sochy na soklech okolo sloupu, kde dobro v podobě andělů poráží zlo ztvárněné d'ábly v lidské podobě, hadem a lvem. Jde tu podle spolku o jasnou metaforu katolické víry, která přemáhá herezi.

¹⁰⁹ SAKAŘ 2003, 7.

¹¹⁰ ROYT 1994, 28.

¹¹¹ SAKAŘ 2003, 3.

¹¹² SAKAŘ 2003, 1.

Na toto téma vedou disputace například historik Libor Gottfried a překladatel společnosti Veritas, Zdeněk ZACPAL. ZACPAL přirovnává pomník s anděly, zabíjejícími ďábly jako symbol smíření a míru, jako kdyby byl postaven pomník s hákovými kříži jako znamení smíření se Židy.¹¹³ Gottfried mu zde oponuje tím, že pokud jsou andělé pobíjející ďábly vždy symbolem katolíků zabíjejících protestanty, měl by tedy žádat jejich odstranění plošně, ne jen v případě mariánského sloupu.¹¹⁴

Obhájce sloupu a autor jedné z petic na jeho podporu, Jaroslav Hnátek, popsal symboliku mariánského sloupu v článku z roku 2018. Vysvětluje, že jde o sloup votivní, tedy že je postaven na základě slibu (ex voto), který dali obránci Prahy Panně Marii za ochranu jako výraz vděčnosti, proto není symbolem habsburské nadvlády.¹¹⁵ S tím zásadně nesouhlasí ZACPAL, který spolu s Hnátkem vedl diskusi i na zasedání Zastupitelstva hl. města Prahy.

Myšlenky mírnějších odpůrců by se tedy daly shrnout tak, že socha Panny Marie vůbec na závalu není, jde však o sochy andělů a ďáblů. Zatím lze ale tvrdit, že s tímto kompromisem Společnost pro obnovu sloupu nesouhlasí. Je však pravdou, že tyto čtyři sochy zatím na vztyčené kopii sloupu nejsou.

5.3. NÁPIS NA SLOUPU

Český římskokatolický kněz a spisovatel Alois Dostál se ve své knize věnuje nápisu na mariánském sloupu:

*„Císař Ferdinand III. na upamatování skvělého výsledku obležení a na poděkování za pomoc Boží v tom trudu, kterouž zbožná mysl panovníkova, přímlově Rodičky Boží přičítala, kázal roku 1650 na Staroměstském náměstí před chrámem Týnským kamennou sochu Panny Marie postaviti, na jejíž podstavci ten chronografický nápis s letopočtem se nachází: »*Virgini Genitrici Sine Originis Laboe Conceptae et Liberatae Urbis Ergo Caesar Pius et Iustus Hanc Statuam Ponit*«, což znamená: Panně Rodičce bez prvotního hříchu počaté a za osvobození města císař zbožný a spravedlivý tu sochu postavil.“¹¹⁶*

Dále pak popisuje poválečný vztah Pražanů vůči samotnému císaři:

¹¹³ ZACPAL 2017.

¹¹⁴ GOTTFRIED 2012.

¹¹⁵ HNÁTEK 2018, 8.

¹¹⁶ DOSTÁL 1877, 100.

„...*Jakož tím způsobem radost z osvobození hlavního města Českého z rukou severních nepřátel a vděčnost Bohu tím památkem na věčné časy císař ukázal, osvědčil svým věrným poddaným v království Českém mnohými blahodárnými zařízeními, jakož i tím, že dvakrát navštívil Prahu, začož i Pražané rovnou lásku skvěle osvědčili jástotem a slavnostmi jemu na počest zřízenými...*“¹¹⁷

Francouzský historik a bohemista Ernest Denis se ve svém spisu Čechy po Bílé hoře o císaři vyjádřil, že "*Ferdinand III. svěřil své království zvláštní ochraně Panny Marie, a postavil jí v červnu 1650 sloup se sochou její na předním místě hlavního města. Sloup tu byl symbolem, že se Řím ujal vlastnictví Čech.*"¹¹⁸

5.4. VZTYČENÍ KOPIE MARIÁNSKÉHO SLOUPU NA STAROMĚSTSKÉM NÁMĚSTÍ

Největším střetem názorů byla samozřejmě otázka obnovení mariánského sloupu. Konkrétně tedy vztyčení jeho kopie na původním místě, plánované Společností pro obnovu mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. Jelikož snahy Společnosti byly velmi vytrvalé, dosáhla nakonec svého, jak jsem zmínil v předchozí kapitole. V této podkapitole chci uvést několik názorů obou stran na obecnou otázku obnovy sloupu.

Společnost uvádí jako hlavní cíl obnovy usmíření. Sloup má být symbolem smíření katolíků a protestantů, příznivců a odpůrců. Chce tak, aby její návrh sloužil jako řešení několika století sváru a stanul na Staroměstském náměstí jako pomník odpuštění a tolerance.¹¹⁹

Spolek Veritas rezolutně odmítá, že by monument, který připomíná nesvobodu, útlak a vlastně protiklad demokratických hodnot mohl být symbolem smíření. Jde podle něj o naprostý rozpor s idejemi státu, který vzniknul po roce 1918.¹²⁰

Historik umění Lubomír Sršeň zde jako jeden z mnoha uvádí, že kdyby sloup nebyl obnoven ve své původní, protireformační podobě, ale nýbrž v jakési pozměněné,

¹¹⁷ Tamtéž, 101.

¹¹⁸ PROCHÁZKOVÁ 2014, 132.

¹¹⁹ BRADNA/KAVIČKA 2008, 54.

¹²⁰ SAKAŘ 2003, 4.

například bez andělů a ďáblů, byl by přijatelnější pro jeho odpůrce a možná by mohl být symbolem smíření, jak jej popisuje Společnost.¹²¹

Historik Pavel Kalina využívá paralelu s Vendomským sloupem v Paříži, který byl stržen a následně obnoven. Stejně tak královský palác v Postupimi nebo palác v Berlíně.¹²² Všechny tyto stavby byly předmětem horlivých politických diskuzí a také měly své příznivce i odpůrce ať z hlediska uměleckého nebo historického. Přesto však byly obnoveny a mohou dnes sloužit původním nebo jiným účelům.

Historik Akademie věd ČR, Jiří Mikulec, tvrdí, že „*jestliže se prostor náměstí sto let vyvíjel bez sloupu a nyní už vypadá jinak, měli bychom to respektovat.*“¹²³ Dodal také, že existence sloupu byla symbolem pobělohorské doby a jeho neexistence naopak symbolem hodnot 20. století.¹²⁴

Společnost pro obnovu sloupu si vysloužila mnoho protivníků i díky některým písemným zprávám nebo svému vystupování, které bylo někdy označováno za arogantní. Jde například o tvrzení Karla Kavičky, místopředsedy Společnosti, že „*nedáli souhlas tato radnice, vyjde nám vstříc ta budoucí.*“ Dalším případem, kdy se vznesla vlna kritiky, bylo vsazení základního kamene na místo, kde sloup stál. Vložení kamene do dlažby sice bylo povoleno magistrátem, ale nebyl již schválen nápis na desce. Ten zněl: „*Zde stál a opět bude stát Mariánský sloup*“ a byl do desky vytesán česky, anglicky, německy a latinsky. Po vlně kritiky byl na příkaz magistrátu nápis upraven a byla odstraněna slova „*a opět bude stát*“.¹²⁵

Odmítavé postoje vyjádřily i Církev československá husitská, Českobratrská církev evangelická, Kostnická jednota a další náboženská společenství poté, co je společnost Veritas obeslala dopisem, ve kterém rozepsala své argumenty.¹²⁶

Objevují se i ambivalentní názory, tedy takové, které nejsou apriori pro nebo proti, nýbrž se snaží na věc pohlížet z více stran.

¹²¹ SRŠEŇ 2015, 256.

¹²² KALINA 2015, 262.

¹²³ SMUTNÁ 2017.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ BRADNA 2008, 19-20.

¹²⁶ <https://veritas.evangelnet.cz/download/hlas2-1998.pdf>. Vyhledáno 5. 4. 2020.

Rakouský historik Walter F. Kalina sice považuje sloup jako symbol vítězství protireformace, uznává však umístění staroboleslavského palladia do jeho podstavce jako akt smíření.¹²⁷

Mnoho odpůrců se odvolává na slova historika Josefa Pekaře, který byl, nutno dodat, sám katolík. Ten v pamětním listu vydanému k příležitosti položení základního kamene Husova pomníku napsal: „...a bude státi (*Husův pomník, pozn. Autora*) nedaleko místa, kde vypíná se pomník, oslavující toto vítězství legitimacy a katolicismu nad kacířským královstvím, kde stojí socha P. Marie Vítězné...“.¹²⁸ Na druhou stranu ale už ti stejní odpůrci nezmiňují, že zde také píše, že Panna Marie je díky mnichovskému pomníku mylně interpretována jako triumfátorka nad národem Husovým a dodává: „*Jan Hus byl ctitelem P. Marie, kult P. Marie je známkou mravněreformátorských snah století 14. a 15., s písni Mariánskou na rtech šel M. Jeroným na hranici...*“.¹²⁹ Svoji část uzavírá větou „*Nechť tu stojí oba pomníky, pomník naší velikosti a naší porážky, vedle sebe – svědci a mluvčí tragického kontrastu našich dějin!*“¹³⁰

Jedním z objektivnějších odborníků v této otázce je již zmíněný Lubomír Sršeň. Prvním předpokladem je to, že autor od začátku prohlašuje, že nechce stranit ani jednomu táboru. Důkazem je i to, že obě strany ho mnohdy nařkly, že straní té druhé.¹³¹ Již ve svém článku z roku 2015 předpověděl, že sloup nakonec obnoven bude. Dále také věděl, že vztyčený sloup nebude kompletní, bude postrádat čtyři sousoší d'áblů a andělů (což se opravdu v roce 2020 stalo). Sršeň to zdůvodňuje tím, že k sochám neexistuje kvalitní dokumentace potřebná pro jejich přesné kopie, což však Společnost netvrdí. Podle posledních informací z jejich webových stránek došlo ke konsensu, že sloup by měl být doplněn o sochy na soklech.¹³²

Podobně jako historik Josef Pekař zastává názor, že by na Staroměstském náměstí měl stát jak památník Mistra Jana Husa, tak mariánský sloup, který je bezesporu symbolem protireformační politiky, ale zároveň není oslavou bitvy na Bílé hoře. Zároveň zde ale rozporuje záměr Společnosti, aby sloup byl symbolem smíření, pokud bude obnoven v přesné původní podobě. Pokud by byl obnoven v jiné, přijatelnější,

¹²⁷ KALINA 2015, 262.

¹²⁸ PEKAŘ 1903, 7.

¹²⁹ Tamtéž, 7.

¹³⁰ Tamtéž, 7.

¹³¹ BRADNA 2009, 3.

¹³² SRŠEŇ 2015, 258.

dalo by se o něm takto uvažovat a zřejmě by to nebyl takový problém. Odmítá některé jednání Společnosti, ale oceňuje její zanícení pro věc.¹³³

Uzavírá svoji polemiku tím, že by bylo vhodné uskutečnit sociologický výzkum na téma zájmu veřejnosti o téma mariánského sloupu. Díky němu bychom nejspíše zjistili, že většině české společnosti je sloup lhostejný.¹³⁴

¹³³ Tamtéž, 260.

¹³⁴ Tamtéž, 256.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo co nejvíce objektivně shrnout fakta o mariánském sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. Tento úkol byl však složitý z několika důvodů. Zaprvé, sloup byl postaven v 17. století a stržen na počátku 20. století. Informace o obou událostech a o době, kdy se staly, už známe pouze z knih, spisů a fotografií. Zadruhé, většina z těchto pramenů je psána účelově. Buď jako jeho obhajoba nebo kritika.

Na tuto barokní památku lze pohlížet z několika pohledů. Uměleckého, historického, teologického, kunsthistorického nebo dalších. Oba hlavní názorové proudy, tedy obhájeci a kritici, považují svůj pohled na věc za správný a podkládají ho argumenty napříč těmito obory.

Ze získaných informací je patrné zejména to, že oba proudy zastávající jasné „vyhraněné“ názory si své argumenty dokáží vždy obhájit, jelikož neexistuje způsob, jakým by někdo mohl zjistit, kdo má vlastně pravdu. Je tedy více než pravděpodobné, že oba tábory své postoje vůči mariánskému sloupu nezmění.

Závěr je takový, že neexistuje jeden správný pohled a názor na mariánský sloup. Zároveň však mohou být všechny správné. Historie nám však znovu dokazuje, že pravda bude někde mezi oběma směry. Od vztyčení sloupu uplynulo již 370 let, během kterých byl předmětem mnoha útoků včetně onoho fatálního v roce 1918. Pro určitou část společnosti znamenalo zničení této památky větší pohoršení, než pro ostatní. Proto byly pokusy o jeho obnovu tak vytrvalé a silné, než příznivci dosáhli svého. Snaha o obnovení mariánského sloupu vydržela i přes útrapy okupací a revolucí 20. století až do dnešní doby. Je možné, že sloup by byl touto dobou již dávno zapomenut, pokud by se ho jedni nesnažili znovu vztyčit a druzí tomu zamezit. Během téměř čtyř století se stal mariánský sloup symbolem mnoha názorů, ve kterých zúčastnění hledají určitý způsob historické satisfakce.

Pokud existuje něco, co bychom si z otázky pražského mariánského sloupu mohli vzít, je to právě fakt, že historie je leckdy mnohem složitější, než se zdá, rozhodně však není černobílá. Fakt, že mariánský sloup budí emoce i více než 100 let po jeho stržení je ukázkou toho, že české společnosti sice záleží na historickém odkazu, ale zároveň má tendenci k rychlým závěrům, které jsou většinou jednostranné a neobjektivní.

Po všech neshodách, disputacích, debatách a hádkách nakonec nový mariánský sloup na Staroměstském náměstí stojí. Je otázkou, zda bylo vztyčení jeho kopie správné nebo ne. Zda nemělo zůstat jeho místo prázdné a tím připomínat to, že se někdo pokusil část historie vymazat. Zda neměla být neúcta k symbolu křesťanské víry připomenuta pomníkem jiným, méně sporným. Zda bude opravdu symbolem smíření nebo symbolem svrchovanosti jedné církve. Otázkou, kterou by mohla podrobně sledovat další studie.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BEZECNÝ 2015 — Zdeněk BEZECNÝ: Banda lupičů a žhářů: Boj o Jana Husa a husitství na českém zemském sněmu v roce 1889. In: *Studia theologica* 17, č. 4, 2015, 75-84

BRADNA 2009 — Jan BRADNA: Orientační přehled činnosti Společnosti pro obnovu mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze, 2009, s. 1. (Nejedná se o oficiální publikaci autora, ale o restaurátorskou zprávu, vypracovanou pro poradní komisi primátora hl. m. Prahy. Tento text mi poskytnul přímo Jan Bradna, pozn. autora)

BRADNA 2018a — Jan BRADNA: Stržení mariánského sloupu. In: *Milujte se! Časopis pro novou evangelizaci*. č. 47, XII. ročník, Praha 2018, 4-8

BRADNA 2018b — Jan BRADNA: „Zde stál a bude stát mariánský sloup“. In: *Milujte se! Časopis pro novou evangelizaci*. č. 47, XII. ročník, Praha 2018, 14-15

BRADNA/KAVIČKA 2008 — Jan BRADNA / Karel KAVIČKA: Praha – Mariánský sloup na Staroměstském náměstí. Velehrad 2008

CATALANO 2020 — Alessandro CATALANO: Pražský mariánský sloup a pobělohorská restaurace katolicismu v Čechách. In: *Mariánský sloup n Staroměstském náměstí v Praze. Počátky rekatolizace v Čechách v 17. století*. Praha 2020, 38-63

DENIS 1911 — Ernest DENIS: Čechy po Bílé Hoře. Praha 1911

DLABAČ 1815 — Bohumír Jan DLABAČ: Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theile auch für Mähren und Schlesien. Praha 1815

DOSTÁL 1877 — Alois DOSTÁL: Königsmark, vůdce Švédů před Prahou: dějepisný obraz roku 1648. Praha 1877

FIALOVÁ 1998 — Ludmila FIALOVÁ et al.: Dějiny obyvatelstva českých zemí. Praha 1998

FRIČ 1960 — Josef Václav FRIČ: Paměti II. Praha 1960

GOTTFRIED 2012 — Libor GOTTFRIED: Sloup coby agresivní symbol násilí. In: *marianskysloup.cz*, <https://www.marianskysloup.cz/clanky/aktuality/-sloup-coby-agresivni-symbol-nasili-.html>. Vyhledáno 15. 9. 2020

HNÁTEK 2018 — Jaroslav HNÁTEK: Symbolika Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. In: Světlo, týdeník matice cyrilometodějské, č. 35/XXVI. ročník, 2018, 8-11

HORYNA 1974 — Vítězslav HORYNA: Sloup míru. Praha: soukromý tisk autora pro osobní přátele, v počtu 333 číslovaných výtisků k vánocům léta Páně 1974. Výtisk č. 57, 1974

KAČER 2017 — Jindřich KAČER: Ukradené české poklady: Co vše odnesli Švédové za třicetileté války z Prahy? In: 100+1 zahraniční zajímavost, <https://www.stoplusjednicka.cz/ukradene-ceske-poklady-co-vse-odnesli-svedove-za-tricetilete-valky-z-prahy>. Vyhledáno 23. 9. 2020

KALINA 2015 — Pavel KALINA: Memorandum k obnovení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. In: Zprávy památkové péče. Roč. 75, čís. 3 2015, 261-264

KOREČKOVÁ 2019 — KOREČKOVÁ, Jana: Mariánský sloup a socha Panny Marie v exilu: český katolický exil v Chicagu. In: Studia theologica. Ročník 21, č. 4. Olomouc 2019, 211-228

MATĚJEK 1990 — František MATĚJEK: Účinky Obnoveného zřízení zemského z roku 1628 na naše země. In: Vlastivědný věstník moravský. Roč. 42, čís. 3 1990, 327-336

MIKSOVÁ 2012 — Markéta MIKSOVÁ: Doba pobělohorská 1648-1740. „Období temna“ – mýtus a realita (bakalářská práce na Filosofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni). Plzeň 2012

MIKULEC 2020 — Jiří MIKULEC: Katolická zbožnost a náboženské rituály v pobělohorské době. In: Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze. Počátky rekatolizace v Čechách v 17. století. Praha 2020, 166-196

MOLT 2008 — Štěpán MOLT: Bílá hora a stržení mariánského sloupu v roce 1918 (diplomová práce na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy). Praha 2008

MUNZAR 2014 — Zdeněk MUNZAR: Spor domu habsburského aneb od dlouhé turecké války ke vpádu Pasovských. In: Čtrnáct mučedníků pražských: vpád Pasovských a závěr vlády Rudolfa II. Praha 2014, 29-40

NEJEDLÝ 2015 — Vratislav NEJEDLÝ: Sloupy zbořené a znovu postavené. Ikonoklasmus jako pomyslný, ale věčný soupeř památkové péče. In: Zprávy památkové péče. Roč. 75, čís. 3 2015, 227–235

NOVÁK 1935 — Jan Bedřich NOVÁK: Rudolf II. a jeho pád. Praha 1935

PACES 2001 — Cynthia PACES: The Fall and Rise of Prague's Marian Column. In: Radical History Review, Issue 79, Durham 2001, 141-155

PEKAŘ 1903 — Josef PEKAŘ: In memoriam.... In: Pamětní list vydaný spolkem pro zbudování Husova pomníku k slavnosti položení základního kamene k Husovu pomníku na velkém Staroměstském náměstí v Praze dne 4. a 5. července 1903, Praha 1903, 4-7

PODLAHA 1924 — Antonín PODLAHA: Oslava prohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí P. Marie před Mariánským sloupem na náměstí Staroměstském v Praze 24. března 1855. In: Časopis katolického duchovenstva. Roč. 1924, čís. 2, Praha 1924, 126–128

PROCHÁZKOVÁ 2014 — Lenka PROCHÁZKOVÁ: Bílý Klaun. Praha 2014

ROYT 1994 — Jan ROYT: Mariánský sloup na Staroměstském náměstí. In: Dějiny a současnost, Praha 1994, č. 5, 25-28

ROYT 2013 — Jan ROYT: Druhý život staroměstského mariánského sloupu. In: Reunion. Ročník 37, Praha 2013. 4-7

ROYT 2017 — Jan ROYT Ne monument odplaty, ale zbožnosti. In: Zpravodaj pražské arcidiecéze. Praha roč. 25, čís. 3. 2017, 6–7

RYBAŘÍK 2012 — Václav RYBAŘÍK: Pražské mariánské, svatotrojiční a ostatní světecké sloupy. In: Staletá Praha. 2012, roč. XXVIII, čís. 1, 142-151

RYNEŠ 1948 — Václav RYNEŠ: Paladium země české: kapitola z dějin náboženských. Praha 1948

SAKAŘ 2003 — Vladimír SAKAŘ: Čím byl tzv. mariánský sloup na Staroměstském náměstí. In: veritas.evangnet.cz, <https://veritas.evangnet.cz/download/sloup.pdf> . Vyhledáno 5. 6. 2020

SAUER 1920 — František SAUER: Franta Habán ze Žižkova. Obrázky z doby popřevratové. Praha 1920

SAUER 1923 — František SAUER: Naše luza, jezuité a diplomaté: historický doklad svržení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. Praha 1923

SMUTNÁ 2017 — Martina SMUTNÁ: Mariánský sloup se může vrátit na Staroměstské náměstí. Sto let po zboření. In: idnes.cz, https://www.idnes.cz/praha/zpravy/mariansky-sloup-staromestske-namesti-povoleni-navrat.A170626_121633_praha-zpravy_mav. Vyhledáno 7. 8. 2020

SRŠEŇ 2015 — Lubomír SRŠEŇ: Rizika obnovy mariánského sloupu na Staroměstském náměstí. In: Zprávy památkové péče. 2015, roč. 75, čís. 3, 254–260

ŠORM 1922 — Antonín ŠORM: Ve jménu demokracie. Praha 1922

ŠORM 1924 — Antonín ŠORM: Výstava ikonografie a bibliografie mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze strženého dne 3. listopadu 1918 uspoř. Lidovou akademií v refektáři domu čís. 1. v Panské ulici u Piaristů, Praha II od 8. Prosince 1924 do 6. ledna 1925. Praha 1924

ŠORM/KRAJČA 1939 — Antonín ŠORM / Antonín KRAJČA: Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě. Praha 1939

ŠRONĚK 2020 — Michal ŠRONĚK: Jan Jiří Bendl a mariánský sloup v Praze. In: Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze. Počátky rekatolizace v Čechách v 17. století. Praha 2020, 197-237

TEIGE/HERAIN 1908 — Josef TEIGE / Jan HERAIN: Staroměstský rynek v Praze. Praha 1908

VLNAS 2015 — Vít VLNAS: Mariánský sloup a jeho náměstí (poznámky o smyslu a místě). In: Zprávy památkové péče. 2015, roč. 75, čís. 3, 219-226

VLNAS 2020 — Vít VLNAS: Staroměstské náměstí jako místo paměti. In: Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze. Počátky rekatolizace v Čechách v 17. století. Praha 2020, 12-37

ZACPAL 2007 — Zdeněk ZACPAL. Symbol poroby. In: lidovky.cz, https://www.lidovky.cz/nazory/symbol-poroby.A071202_190248_in_dopisy_pac. Vyhledáno 3. 4. 2020

ZACPAL 2017 — Zdeněk ZACPAL. Interpelace na zastupitele a předsedu strany TOP 09 Jiřího Pospíšila na 9. zasedání Zastupitelstva hlavního města Prahy ze dne 19. 9. 2017. In: zdenek.zacpal.cz., <http://zdenek.zacpal.cz/proti-vystavbe-takzvaneho-marianskeho-sloupu/>. Vyhledáno 3. 4. 2020